

Stenografisch verslag van een openbaar verhoor in het kader van de parlementaire enquêtecommissie Woningcorporaties op 26 juni 2014 in de Enquêtezaal van het Logement te Den Haag.

Gehoord wordt: de heer Merijn van Giessen

Aanvang: 9.30 uur

Voorzitter: Van Vliet

Griffier: Esmeijer

Verder zijn aanwezig de commissieleden Bashir, Groot, Hachchi, Mulder en Oskam.

De **voorzitter**: Goedemorgen iedereen. Ook goedemorgen aan mijnheer Van Giessen, namens onze parlementaire enquêtecommissie Woningcorporaties. Wij doen onderzoek naar de opzet en de werking van het hele stelsel van corporaties. Wij kijken daarbij ook naar de incidenten die zijn gebeurd. Zo ontdekken wij wat er allemaal is gebeurd, hoe dat kon gebeuren en wie ervoor verantwoordelijk zijn. Vandaag zullen wij ons wederom concentreren op het toezicht, met name het volkshuisvestelijke toezicht vanuit het ministerie. Daarnaast zullen wij vandaag ook kijken naar de eigen controlerende rol van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Die komt straks aan de orde.

Mijnheer Van Giessen, u wordt als getuige gehoord in verband met het toezicht op ministerieel niveau. Het verhoor vindt plaats onder ede. U hebt ervoor gekozen om de belofte af te leggen dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zult zeggen. Ik verzoek u te gaan staan en mij na te zeggen: dat belof ik.

De heer **Van Giessen**: Dat belof ik.

De **voorzitter**: U staat nu onder ede. Neemt u plaats, mijnheer Van Giessen. De microfoon kan aan blijven. Mevrouw Onwijn assisteert u. Goedemorgen, mevrouw Onwijn. Mijnheer Van Giessen, u dient zelf de vragen van de commissie te beantwoorden. Is dat allemaal duidelijk?

De heer **Van Giessen**: Yes.

De **voorzitter**: Dan starten wij het openbaar verhoor. Mijnheer Van Giessen, u was tot uw pensionering in 2013 elf jaar topambtenaar bij het ministerie van VROM, bij het ministerie voor Wonen, Wijken en Integratie en bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. U hebt directeursfuncties bekleed, zowel op het terrein van beleidsontwikkeling als op het terrein van toezicht op corporaties. Daarnaast was u later ook lid van de taskforce Vestia, voor het oplossen van de problemen daar. Het woord is aan collega Bashir om u daar wat vragen over te stellen.

De heer **Bashir**: Mijnheer Van Giessen, wij beginnen dit verhoor met de casus-Vestia. Vestia had een grote derivatenportefeuille en in die portefeuille zaten ook heel veel derivaten met een speculatief karakter. Er zijn in de verhoren tijdens deze enquête diverse MG's aan de orde geweest, waaronder een MG uit 1994, maar ook een MG uit 2001. Kunt u voor de commissie bevestigen dat die MG's nog geldig waren?

De heer **Van Giessen**: MG 2001-26 uiteraard, ja. MG 94 ... Dat is lang geleden, maar volgens mij was die nog steeds geldig.

De heer **Bashir**: Volgens u was die nog steeds geldig.

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Bashir**: Gisteren was de heer Van der Moolen hier. Hij zei dat MG 2001 nog moest worden uitgewerkt, omdat daarin voornemens stonden. Was die MG niet uitgewerkt?

De heer **Van Giessen**: Ja, die was wel uitgewerkt, maar daarin stond inderdaad het voornemen om te komen tot nadere regelgeving, waaronder een treasurywettelijk ontwerp. Dat treasurywettelijk ontwerp is bij mijn weten aangekondigd ten tijde van de nota "Mensen, wensen, wonen" van Remkes. Het is nog een keer aangekondigd door Kamp in de Tweede Kamer tijdens het debat over Woonzorg Nederland. Vervolgens is het in die circulaire meegenomen.

De heer **Bashir**: Volgens de heer Van der Moolen, die hier gisteren was, stond in de circulaire dat de minister voornemens was om met bepalingen te komen waardoor "near banking"-activiteiten verboden zouden worden.

De heer **Van Giessen**: Dat klopt.

De heer **Bashir**: Zijn die voornemens er uiteindelijk gekomen? Zijn ze uitgewerkt?

De heer **Van Giessen**: Die zijn er uiteindelijk gekomen, in die zin dat ze in de Herzieningswet staan. Twee keer eerder zijn er pogingen gedaan om ertoe te komen. Het rapport van de commissie-Schilder heeft nooit het stadium bereikt waarin het vertaald werd in wetgeving. Dat was in 2005-2006. Toen is het er dus niet van gekomen. Daarna is het hernomen vanaf de brief van Van der Laan in juni 2009. Volgens mij ligt een en ander nu in de Tweede Kamer nog steeds te wachten op de behandeling van de novelle.

De heer **Bashir**: Ja, maar ik wil toch dat u wat duidelijker bent voor ons. U zegt dat ze er zijn gekomen, maar vervolgens noemt u alle momenten waarop ze er niet zijn gekomen. We hebben MG 94 en MG 2001. Waren die geldig of niet? Zo ja, hoe kunnen we dat constateren?

De heer **Van Giessen**: Ja, die waren geldig.

De heer **Bashir**: Waarom wist het Centraal Fonds dat niet?

De heer **Van Giessen**: Wat zegt u?

De heer **Bashir**: Waarom wist de heer Van der Moolen niet dat er MG's waren die geldig waren?

De heer **Van Giessen**: Dat laatste kan ik u niet vertellen. Hij moet ongetwijfeld geweten hebben dat in ieder geval MG 2001-26 geldig was. Dat lijkt me geen punt van discussie. Over de andere MG kan enige twijfel geweest zijn. Dat is een heel oude MG. Ik kan niet vertellen waarom hij daar die ideeën over heeft. Dat weet ik niet.

De heer **Bashir**: Hij zei dat datgene wat in die MG staat, niet is uitgewerkt. U zegt dat dat niet uitmaakt, want ...

De heer **Van Giessen**: Nee, er is een MG 2001-26. Daarin staat een aantal bepalingen over financiële continuïteit, waar de corporatie zich aan moet houden. Het gaat dus om een vertaling van het BBSH. Wat betreft het financiële beleid staat er onder andere in dat de corporaties niet mogen ... Hoe heet dat ook alweer? Het staat keurig geformuleerd, maar ...

De heer **Bashir**: Near banking.

De heer **Van Giessen**: Near banking wordt ook genoemd, maar ze mogen niet meer risico's nemen dan de risico's die horen bij een corporatie. Ik weet niet precies hoe het geformuleerd is, maar daar komt het ongeveer op neer. Ze mogen geen risico's nemen die in een normaal bedrijf wel genomen kunnen worden. Dat is financiële continuïteit. Ze moeten hun maatschappelijk ondernemerschap in acht nemen. Ze zijn geen gewone bedrijven. Dat is volgens mij wel helder. Ze moeten kijken naar liquiditeit en solvabiliteit. Op dat punt kunnen ze geen grote risico's nemen zoals dat gebeurt in het bedrijfsleven.

Men had wel behoefte aan een uitwerking van het BBSH en een verdergaande uitwerking van MG 2001-26. Die is er nooit gekomen, althans tot op heden.

De heer **Bashir**: Kortom, u zegt dat de bepalingen in de MG duidelijk waren, ook wat de risico's betreft.

De heer **Van Giessen**: Wat mij betreft ...

De heer **Bashir**: Wie moest erop toezien, het Centraal Fonds?

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Bashir**: Oké, dat is duidelijk.
Ik ga verder naar het jaarverslag over 2008.

De heer **Van Giessen**: Van Vestia?

De heer **Bashir**: Van Vestia, ja. We zijn bij Vestia. Het is ons niet duidelijk geworden wie dat jaarverslag moest beoordelen. Was dat het Centraal Fonds of het ministerie van Binnenlandse Zaken?

De heer **Van Giessen**: Het Centraal Fonds. Het Centraal Fonds was er voor de financiële kant van de zaak.

De heer **Bashir**: Dat was uitbesteed aan het Centraal Fonds?

De heer **Van Giessen**: Nee, dat was gewoon zijn taak. Het uitbestedingsverhaal, dat gisteren aan de orde was, heeft twee jaar gegolden. Dat gold in zijn algemeenheid voor de jaarrekening. Dat was twee jaar uitbesteed aan het Centraal Fonds. Het financiële stuk was echter überhaupt niet uitbesteed; dat was gewoon zijn wettelijke taak.

De heer **Bashir**: Welke aspecten werden door het ministerie bekeken?

De heer **Van Giessen**: Het ministerie heeft op dat moment niks bekeken, want dat deed het Centraal Fonds. Wij hadden het uitbesteed.

De heer **Bashir**: Dus ook het volkshuisvestelijke toezicht?

De heer **Van Giessen**: Ja. Rechtmatigheid en het volkshuisvestelijke deel waren toen twee jaar uitbesteed aan het Centraal Fonds. Voor de helderheid: dat geldt niet voor het financiële stuk; dat behoorde gewoon tot zijn wettelijke taak. Dat konden we niet eens uitbesteden.

De heer **Bashir**: Dan heb ik nog een vraag aan u over de toezichtbelemmerende clausules in de derivatencontracten van Vestia. De heer Van der Moolen verklaarde gisteren hier dat hij pas in oktober 2011 voor het eerst hoorde dat er toezichtbeperkende clausules in de contracten stonden.

De heer **Van Giessen**: In oktober?

De heer **Bashir**: In oktober.

De heer **Van Giessen**: Oké.

De heer **Bashir**: Wanneer hebt u het voor het eerst gehoord?

De heer **Van Giessen**: Ik weet niet meer precies welke dag, maar het was in december. Toen hadden wij een overleg met Erik Staal. Hierbij waren ook het Centraal Fonds, het WSW en onze directeur-generaal aanwezig. In dat overleg waren wij van plan om een aanwijzing te geven c.q. een toezichthouder te benoemen. Tijdens dat overleg kwam Erik Staal met de boodschap dat dat niet kon, omdat ze dan een probleem met de banken zouden hebben. Hij zei: "Dan creëren we een event." Op dat moment hoorde het ministerie het dus voor het eerst. Daarom kan ik oktober niet helemaal plaatsen, maar goed. Het ministerie hoorde op dat moment voor het eerst dat deze bepalingen er waren. Ik kende ze gewoon niet.

De heer **Bashir**: Nee. Maar de heer Van der Moolen verklaarde gisteren dat hij het in oktober al wist. Waarom duurde het twee maanden voordat het ministerie hiervan op de hoogte was?

De heer **Van Giessen**: Dat kan ik u niet vertellen.

De heer **Bashir**: Wie moest volgens u eigenlijk weten dat zulke clausules in de contracten stonden?

De heer **Van Giessen**: Formeel? Het Centraal Fonds en uiteraard de raad van toezicht. Misschien moest zelfs de accountant het weten, maar dat weet ik even niet. De externe toezichthouder was in ieder geval het Centraal Fonds.

De heer **Bashir**: Dus niet het ministerie, volgens u.

De heer **Van Giessen**: Nee, het was een financiële kwestie.

De heer **Bashir**: Maar uiteindelijk is de minister formeel verantwoordelijk voor het Centraal Fonds.

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Bashir**: Dan hoort het ministerie toch ook te weten wat het Centraal Fonds weet?

De heer **Van Giessen**: Via het Centraal Fonds horen wij te weten wat het Centraal Fonds weet. Dat klopt. Maar dat gaat wel via hen.

De heer **Bashir**: U zegt dus dat het ministerie had moeten weten van het jaarverslag 2008, de clausules in de derivatencontracten en de omvang van de derivatencontracten, maar dat dit via het Centraal Fonds moest gaan.

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Bashir**: Waarom wist u het niet?

De heer **Van Giessen**: Omdat het Centraal Fonds het ook niet wist. Oktober kan ik verder niet plaatsen. Misschien vergist de heer Van der Moolen zich, want volgens mij was het ook voor hem in december.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Giessen, kan het zijn dat er een onderscheid zat tussen de toezichtbelemmerende clausules in de derivatencontracten en dat dit onderscheid ervoor zorgde dat eerst de ene categorie bekend werd en later de andere? Ik zal dit even toelichten. Je hebt namelijk toezichtbelemmerende clausules in de derivatencontracten die rechtstreeks verwijzen naar het BBSH. Als daar iets mee gebeurt, dan wordt er tsjakka afgerekend. Je hebt ook nog de iets meer gestandaardiseerde toezichtbelemmerende bepalingen die ook in andere bankencontracten zijn opgenomen. Is dat wellicht de verklaring? Zat er een trap in zodat eerst het algemene verhaal doordruppelde en daarna pas het specifieke BBSH-stuk?

De heer **Van Giessen**: Als u het hebt over de verklaring van Jan van der Moolen, denk ik dat dat zou kunnen. Voor mij waren beide onbekend.

De **voorzitter**: Dat is helder.

Mijnheer Van Giessen, kunt u voor de commissie beschrijven hoe het proces van het formuleren van een aanwijzing voor Vestia precies is verlopen?

De heer **Van Giessen**: Dat heeft wel een voorgeschiedenis. Er wordt niet gelijk gegrepen naar het instrument van de aanwijzing. Er is een moment geweest, half november en daarna, waarop we dachten dat het misschien wel tijd was om met een aanwijzing c.q. een toezichthouder te komen. We hadden namelijk het idee dat ze wel meewerkten, maar het schoot niet erg op.

We hebben hierover een discussie gevoerd met het WSW en het Centraal Fonds. Het Centraal Fonds en het WSW waren allebei op dat punt zeer terughoudend. Ze wilden het eigenlijk niet. Dat had niets te maken met

events, want volgens mij wisten we dat op dat moment helemaal niet. Ze waren bang voor repercussies in de financiële markt. Het was duidelijk dat de portefeuille van Vestia hoe dan ook aanzienlijk teruggebracht moest worden, dus verkocht moest worden. Als je met een aanwijzing komt, wordt dat publiek. Daarmee zou je de onderhandelingspositie van Vestia verzwakken. Ze waren daar dus zeer beducht voor. Ze waren ook beducht voor de andere corporaties, want als dit aan de orde zou komen, zou het voor de andere corporaties misschien lastiger worden om hun financiering op orde te krijgen. Ze wilden het dus nog niet een-twee-drie.

Toen is gezocht naar een constructie om toch te bereiken wat in ieder geval het departement graag wilde. Wij hebben ook advies gekregen van twee heren, de heer Van den Berg van Financiën en de heer Meijerink, die ooit sg was van OCW. Die gaven ons het advies mee om het zo te doen dat er geen publiciteit zou zijn. Dat betekende wel een toezichthouder, maar geen aanwijzing van het ministerie. Het WSW kon wel een aanwijzing geven. Dat was een private aanwijzing, om het zo maar te noemen. Dan zouden we toch bereiken wat we wilden hebben. We waren dus van plan om die constructie toe te passen. Ik meen dat we toen rond 10, 11 december zaten.

De **voorzitter**: Wat waren de belangrijkste beperkingen waar u tegen aanliep bij de ministeriële aanwijzing?

De heer **Van Giessen**: De openbaarheid. Later, maar dat bleek pas uit het gesprek met Erik Staal, ging het niet alleen om de openbaarheid maar kwam ook de hele geschiedenis van de events tevoorschijn. Dat was redelijk shocking.

De **voorzitter**: Wie zei als belangrijkste drijvende kracht dat het ministerie vanwege de openbaarheid moest stoppen met de aanwijzing?

De heer **Van Giessen**: Dat gold zowel voor het Centraal Fonds als voor het WSW, maar, voor de helderheid: wij waren ook voorzichtig. Wij hadden namelijk dezelfde boodschap meegekregen van de twee heren die ik net noemde. Men zat er overigens wat verschillend in. Er is ook advies

ingewonnen bij de heer Boot van het WSW, die daar commissaris was. Hij keek er anders tegen aan. Volgens hem kon je best publiekelijk interveniëren; dat was misschien wel goed. Dat advies hebben wij uiteindelijk toch niet gevolgd. Wij hebben het advies van de heer Van den Berg en van de heer Meijerink gevolgd en uiteraard dat van het WSW en het Centraal Fonds.

De **voorzitter**: Toen de heer Donner half december wegging naar de Raad van State, kwam mevrouw Spies als nieuwe minister. Had dat nog invloed op de aanpak van de problematiek?

De heer **Van Giessen**: Ja, een nieuwe minister heeft altijd invloed. Hierbij speelde ook mee dat de heer Donner die events, dus die toezichtbelemmerende clausules, niet of nauwelijks had meegekregen. Mevrouw Spies kreeg ze mee vanaf dag één. Zij wilde waarschijnlijk met een schone lei beginnen en daarom is ze er anders in gaan zitten. Zij heeft de Kamer vertrouwelijk geïnformeerd.

De **voorzitter**: Gold dat "anders erin zitten" alleen voor het vertrouwelijk informeren en dat soort zaken of gold dat ook op een andere manier?

De heer **Van Giessen**: Nee, dat gold in mijn waarneming vooral voor het vertrouwelijk informeren. We liepen namelijk op eieren. Ons wapen, ons klassieke instrumentarium dat we altijd gebruikten, was er gewoon even niet. Er moest buitengewoon omzichtig geopereerd worden. Dat was buitengewoon lastig. Het bestuur kon ook niet naar huis gestuurd worden, want dat was een event. Alles leek wel een event. Je kon ook de rvc niet echt aanpakken. Mevrouw Spies -- de minister, moet ik zeggen -- zette dus in op het plaatsen van één of twee bestuurders naast Erik Staal en het geleidelijk vervangen van leden van de rvc van Vestia, om zo te komen tot een bestuur dat in ieder geval goed zou meewerken.

De **voorzitter**: Zat er in uw beleving nog een accentverschil tussen minister Donner en minister Spies in de voortvarendheid en urgentie bij de aanpak van dit grote probleem?

De heer **Van Giessen**: Nee, ik denk alleen dat het voor minister Spies zo mogelijk nog urgenter was dan het daarvoor al was. Het was sowieso vanaf dag één urgent. Het werd nog urgenter -- dat kan ook bijna niet anders -- vanwege de dreiging van de events. Toen hadden we niet alleen meer te maken met derivaten, negatieve marktwaarde en margin calls -- dat was al erg genoeg -- maar hadden we ook nog eens te maken met de mogelijkheid dat de leningen in één keer opgeëist zouden worden. Dan praat je over een scenario waarin de sector eventueel voor 8 miljard in beeld komt. Dat ging bijna het voorstellingsvermogen te boven.

De **voorzitter**: In de systematiek van het hele borgingsstelsel hebben we eerst het Centraal Fonds met een eventuele sanering. Vervolgens wordt het eigen vermogen van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw aangesproken. Uiteindelijk is er de achtervang van het Rijk en de gemeenten. Werd deze systematiek als een serieus risico gezien bij het afwikkelen van de casus-Vestia? Zag men het risico dat men weleens door die drie trappen heen zou gaan en uiteindelijk bij de achtervangers terecht zou komen?

De heer **Van Giessen**: Ja.

De **voorzitter**: Welke rol speelde dit in de hele aanpak?

De heer **Van Giessen**: Nou, een buitengewoon grote rol, in die zin dat je wist dat je heel voorzichtig moest opereren. Er was een risico dat de banken events zouden oproepen. Dat is niet gebeurd, maar het risico was er wel. Sommigen spraken over een kleine kans, maar ik weet niet waar die "kleine kans" vandaan kwam. Je kon dat niet statistisch bepalen, dus was het een subjectieve inschatting. Als het was gebeurd, hadden we mogelijkerwijs moeten hangen voor het bedrag dat ik zojuist genoemd heb.

Eén ding is volgens mij zeker: dat bedrag was niet op tafel gekomen via de sector, en ook niet via de obligo's of wat dan ook. Dan had men dus gekeken naar de gemeenten en het Rijk. Het lijkt me stug dat dit van de gemeenten had kunnen komen, dus dan kom je voor die 8 of 9 miljard uit bij het Rijk. Dan hadden we behoorlijk gehangen. Als de achtervang in beeld komt, mag je twijfelen aan het stelsel als zodanig. Alle corporaties die afhankelijk waren van het WSW voor hun financiering, zouden op dat moment een groot probleem hebben.

Er waren natuurlijk meer corporaties met derivaten. Dat heeft in de discussie niet zo'n grote rol gespeeld, maar we wisten het wel. Het speelde wel mee. Het had dus ook effect kunnen hebben op die corporaties en hun posities.

De **voorzitter**: Dat je mogelijk bij de achtervang kon uitkomen, speelde dus een rol in de aanpak van het probleem. Werd dit vooral ingestoken en gedreven door de deelname van het ministerie van Financiën aan de taskforce of kwam dit vanuit BZK?

De heer **Van Giessen**: Financiën was er natuurlijk beducht voor. Dat wilde überhaupt niet dat het Rijk in beeld kwam en wilde dat de sector het zou oplossen. Dat wilden wij trouwens ook. Daarover waren wij het wel eens. Dit scenario wil je liever niet meemaken. Zij niet en wij niet.

De **voorzitter**: Hebben de volkshuisvestelijke afwegingen nog een specifieke rol gespeeld in de zoektocht naar oplossingen voor Vestia?

De heer **Van Giessen**: Bij Vestia?

De **voorzitter**: Ja.

De heer **Van Giessen**: Nee, het was vooral een financiële kwestie. Vestia heeft natuurlijk een prima reputatie als het gaat om de volkshuisvestelijke kant, maar dat speelde, bij mijn weten, vanaf september echt geen rol meer.

De **voorzitter**: Vestia investeerde natuurlijk in allerlei wijken. Gemeentes kwamen dan deels als achtervanger in het dossier terecht. Die hadden ook met Vestia te maken, omdat het om wijken ging. Maar dat speelde geen rol?

De heer **Van Giessen**: Dat speelde bij de gemeenten uiteraard een rol. Zij waren zeer beducht voor het wegvallen van Vestia. Wij trouwens ook, want je zag gebeuren dat ze met de investeringen zouden stoppen. Daar zat niemand op te wachten. Desalniettemin was de prioriteit wel helder: Vestia moest coûte que coûte opgelost worden. In die zin moest ook het ministerie, net als de gemeenten, het verlies maar nemen. We hadden geen keuze; dit was echt prioriteit nummer één. Volkshuisvestelijke overwegingen zijn buitengewoon belangrijk, maar er is een grens aan wat je kunt. Als het niet kan, moet je het ook niet doen.

De **voorzitter**: Vestia was met afstand de grootste woningcorporatie, met zo'n 90.000 verhuurde eenheden, zoals dat heet in vakjargon.

De heer **Van Giessen**: Nou, er waren nog wel een paar grote.

De **voorzitter**: Maar Vestia was de grootste.

De heer **Van Giessen**: Zeker.

De **voorzitter**: Dat blijkt uit alle cijfers. Voordat Vestia zo groot werd, waren er een heleboel fusies. Op basis van welk toetsingskader beoordeelde het ministerie of een corporatie iedere keer zo'n fusie aan mocht gaan?

De heer **Van Giessen**: Het was eigenlijk een procesmatige aanpak. We vroegen altijd aan de desbetreffende gemeente c.q. huurdersorganisaties wat zij van een eventuele fusie vonden. Zij hadden een zwaarwegende stem. Als zij niet akkoord zouden gaan met een fusie, had de minister echt een afwegingsprobleem. Dan had hij of zij moeten afwegen of hij of zij wel of niet akkoord zou gaan. Dat is echter nooit gebeurd. Bij mijn weten hebben we een fusie nooit tegengehouden. Ik kan het me in ieder geval niet herinneren.

Ze voldeden namelijk altijd aan de eisen. Er werd wel gekeken naar lokale verankering. Dat zag er op papier in ieder geval altijd top uit. Er werd gekeken naar het huurbeleid. Enfin, al dat soort dingen werd bekeken en zag er goed uit. Er waren naar onze indruk altijd overtuigende verhalen waarom een fusie goed zou zijn. We hadden geen verhaal om een fusie af te keuren. De Kamer was er wat minder enthousiast over.

De **voorzitter**: Dat zullen we aan de Kamer vragen. Vestia groeide, dijde uit en fuseerde door tot 90.000. Het werd eigenlijk een groot concern. Speelde de omvang die een corporatie zou bereiken wel ergens een rol in de afweging?

De heer **Van Giessen**: Nee, dat speelde niet echt een rol in de afweging. We hadden geen reden om te zeggen: 80.000 kan nog net, maar 90.000 kan helemaal niet. Het gaf af en toe wel een onbehaaglijk gevoel, dat wel. Intern hebben we ook weleens discussies gevoerd over de vraag of we iets moesten verzinnen om zekere grenzen te stellen aan de grootte van een corporatie. Die discussie heeft mogelijk ook plaatsgevonden aan de hand van wat er gebeurde in de Verenigde Staten en verder, met de zogenaamde systeembanken. Toen hebben wij bedacht: misschien hebben wij ook wel systeemcorporaties. Misschien hadden wij die wel, maar wij hadden nog geen criteria om te kunnen bepalen welke corporaties dat waren.

De **voorzitter**: Als het aantal oploopt en je wellicht een systeemcorporatie creëert of laat ontstaan, zou je kunnen bedenken dat je moet zoeken naar een plafond of een veiligheidsklep.

De heer **Van Giessen**: We hebben intern weleens bekeken of we niet iets moesten zoeken waarmee we dat probleem te lijf konden gaan. Dat hebben we echter niet gevonden. Overigens hebben we het ook niet gevonden, omdat we geheel onwetend waren van hetgeen ons te wachten stond. Misschien had dat wel geholpen bij dat probleem. Dat weet ik overigens niet zeker.

Als we geen derivaten en geen events hadden gehad, had het stelsel bestaan als een huis, is mijn overtuiging. Het heeft zelfs dit overleefd.

De **voorzitter**: Ik kijk nog één keer naar collega Bashir.

De heer **Bashir**: Mijnheer Van Giessen, wij hebben van de heer Van der Moolen begrepen dat MG 94-31 niet op de lijst van vigerende MG's stond.

De heer **Van Giessen**: Die stond niet op de site, dat klopt.

De heer **Bashir**: Volgens het Centraal Fonds betekent dat dat de MG niet meer in werking is. Klopt dat?

De heer **Van Giessen**: Nee, dat lijkt mij niet. Volgens mij moet je hem dan intrekken. Laat ik vooral eerlijk toegeven dat ik het ook niet zeker weet. Maar volgens mij was hij wel geldig.

De heer **Bashir**: Maar wie moest dat naar buiten communiceren? Het ministerie schrijft in 1994 een MG.

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Bashir**: Die komt niet op de lijst met vigerende MG's. Het Centraal Fonds zegt dus dat die niet geldig is. U zegt dat die wel geldig is. Hoe moet het Centraal Fonds dan weten dat de MG geldig is?

De heer **Van Giessen**: Het Centraal Fonds heeft in 1998 het financieel toezicht gekregen. Daarbij heeft het ook de daarbij behorende MG's c.q. het BBSH gekregen. De regelgeving die er was, heeft het Centraal Fonds dus vanaf 1998 moeten toepassen.

De heer **Bashir**: Maar u zegt zelf ook dat u niet meer weet of de MG geldig was.

De heer **Van Giessen**: Er was een discussie, dus op een gegeven moment ga je twijfelen. We hebben echter altijd de stelling verkondigd, ook richting het Centraal Fonds, dat die wel geldig was.

De heer **Bashir**: Dan de MG 2001-26. Daarin stond een voornemen voor het aan banden leggen van "near banking"-activiteiten. Dit wordt nu pas in de Herzieningswet geregeld. Wie moest in de tussentijd daarop toezien?

De heer **Van Giessen**: Het Centraal Fonds, want dat is de financieel toezichthouder.

De heer **Bashir**: Op basis van welke wet- en regelgeving?

De heer **Van Giessen**: Het BBSH en de genoemde MG's. Die waren volgens mij helder genoeg wat betreft de financiële continuïteit.

Je kunt echter een stap verdergaan. De discussie indertijd kwam volgens mij bij Kamp vandaan. Van Remkes weet ik het niet precies. Dat was nog een beetje voor mijn tijd. Bij Kamp speelde Woonzorg Nederland. Toen kwam er weer een discussie over de vraag of we de regelgeving moesten aanscherpen en onder andere een treasurystatuut moesten verplichten. Die discussie ontstond vanwege een discussie tussen de heer Kamp en de heer Duivesteijn, als ik het me goed herinner. Woonzorg Nederland had een paar jaren risicovol belegd. Deze risicovolle beleggingen zijn in de Kamer aan de orde geweest. De stelling van Kamp was toen dat Woonzorg Nederland dat had gedaan, maar dat er geen reden was om in te grijpen. Er was namelijk geen verlies geleden. Ondanks de verliezen op de beleggingen werd er in het algemeen toch nog winst gemaakt. De financiële continuïteit was dus niet in gevaar gekomen.

Duivesteijn zei tijdens dat debat dat hij dat toch gek vond: een corporatie lijdt een verlies van -- ik weet de exacte bedragen niet meer, maar laten we zeggen -- 100 miljoen en dan gebeurt er verder niets. Dat is wel maatschappelijk geld. In mijn herinnering vond Kamp dat eigenlijk ook, maar hoe het daarna ging, kan ik u niet precies vertellen. Het is wel uitgewerkt, maar het is daarna van de agenda verdwenen. Er is waarschijnlijk dus wel

gezocht naar een aanscherping van de regelgeving om toch iets te kunnen doen wanneer de financiële continuïteit niet in gevaar komt maar er wel een behoorlijk verlies wordt geleden, een verlies dat een corporatie niet moet willen lijden. Dat is wat ik mij herinner.

De heer **Bashir**: Ik zit naar u te luisteren. Ik heb gisteren ook naar de heer Van der Moolen geluisterd. Het valt onze commissie op dat er een MG uit 1994 bestaat, MG 94-31. Hierin staat dat er regels gelden voor derivaten en dat er niet meer gespeculeerd mag worden. Vervolgens zegt het Centraal Fonds dat het niet wist of die geldig was. Deze MG stond niet op de vigerende lijst met MG's, dus hoefde het Centraal Fonds die niet te handhaven. U zegt dat het Centraal Fonds die wel moest handhaven. Het is uiteindelijk een dure afstemmings ...

De heer **Van Giessen**: Ja, en toch zie ik dat niet echt. Stel dat het Centraal Fonds gelijk heeft met de MG 94, dan maakt dat in mijn ogen weinig uit. Dan heb je namelijk nog steeds het BBSH met de financiële continuïteit. Je hebt nog steeds de MG 2001-26. Die is volgens mij toch wel helder. Er staat namelijk in: minimale risico's als het gaat om financieel beleid. Bij Vestia spreken we toch niet over minimale risico's?

De heer **Bashir**: Maar hoe verklaart u dan de onduidelijkheid die is ontstaan? Hoe kijkt u hierop terug? Dit had toch gewoon kant-en-klaar duidelijk gemaakt moeten worden aan het Centraal Fonds?

De heer **Van Giessen**: Dit had kant-en-klaar duidelijk moeten zijn, ja.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Oskam.

De heer **Oskam**: Mijnheer Van Giessen, we gaan het hebben over het optreden van het ministerie bij de diverse incidenten. Een daarvan was het stoomschip. Dat kunt u zich vast nog goed herinneren. Dat was eigenlijk het eerste project waarbij het financieel flink misging en waarbij het ministerie heeft ingegrepen. Om tot een oplossing te komen, moest het ministerie nauw

samenwerken met het Centraal Fonds en het Waarborgfonds. Welk effect heeft dit incident gehad op de werkwijze van het volkshuisvestelijke toezicht?

De heer **Van Giessen**: Het volkshuisvestelijke toezicht was volgens mij niet het punt waar het om draaide bij de boot. Wij hebben het gezien als een meldingsplichtige activiteit. Het had dus gemeld moeten worden. Het is ook gemeld, maar mondeling. Volgens mij had dat schriftelijk gemoeten. Minister Vogelaar heeft ook in de Tweede Kamer gezegd dat het een procedurefout was. Het is echter wel gemeld. Het is ook akkoord bevonden, want wij vonden dat het in overeenstemming was met het BBSH c.q. de diverse MG's, waaronder weer die ene MG 2001-26.

De heer **Oskam**: Mevrouw Bertram was hier gisteren en die zei dat het ministerie het in het begin helemaal geen nevenactiviteit vond. Bij de eerste presentatie door de heer Kromwijk werd namelijk gezegd dat er 400 hutten zouden komen. Dat waren eigenlijk woningen. Het zat dus voornamelijk op het volkshuisvestelijke vlak. Niks nevenactiviteit dus. Daarom was er ook geen officiële melding en was er ook geen schriftelijke toestemming.

De heer **Van Giessen**: Dat kan, maar het is wel als zodanig gemeld door de heer Kromwijk. Laat ik dat vooropstellen. Die vond dus blijkbaar dat hij het moest melden. Ik kan dat niet helemaal traceren, om twee redenen. Om te beginnen deed ik geen toezicht. Dat deed ik pas vanaf april 2008. Desalniettemin heb ik wel bekeken hoe het zat, want dit speelde ook in 2008. Er zijn bar weinig stukken. Ik ken wel een businesscase uit 2008. Die was, wat mij betreft, wel helder: meldingsplichtig besluit. Er ligt een businesscase uit, ik meen, 2005. Die ken ik niet. Ik heb hem eerlijk gezegd nooit gezien. Ik weet niet eens of die bestaat. Het is dus lastig te beoordelen of het inderdaad alleen maar een kernactiviteit was en als zodanig ook niet gemeld had moeten worden.

De heer **Oskam**: Het is natuurlijk wel belangrijk hoe je erin zit. Kijk bijvoorbeeld naar de rol van het Waarborgfonds. Dat kan borgen als het om

huten gaat, maar als het een nevenactiviteit is, is het nog maar de vraag of het Waarborgfonds een borging afgeeft.

De heer **Van Giessen**: Nou, ze hebben ook niet geborgd in de zin van een regulier project. Omdat er vanaf 2008 een liquiditeitstekort speelde bij de boot, heeft het Waarborgfonds op een gegeven moment ...

De heer **Oskam**: Ja, dat is die 105 miljoen.

De heer **Van Giessen**: Wat zegt u?

De heer **Oskam**: Dat is die 105 miljoen die gevraagd werd.

De heer **Van Giessen**: Ja. Dat bedrag kwam tevoorschijn in het voorjaar van 2008. Dat moest opgelost worden. Toen is er een discussie geweest, ik neem aan ook intern bij het Waarborgfonds, over de vraag of dit projectsteun was of een tijdelijk liquiditeitstekort. Onze stelling was dat het een tijdelijk liquiditeitstekort was. Daar zijn zij in meegegaan. Dan kan het wel, maar het moet wel tijdelijk zijn.

De heer **Oskam**: Ja, oké. We kunnen er uitgebreid over doorpraten maar dat hebben we ook al met anderen gedaan. Dat zullen we niet doen. Kunt u zeggen of dit soort incidenten heeft geleid tot een verandering van de werkwijze bij partijen als het Centraal Fonds en het Waarborgfonds? Zijn ze er scherper of preciezer in geworden? Zijn ze transparanter geworden naar buiten toe over wat ze wel of niet acceptabel vinden? Is er na Woonbron iets veranderd?

De heer **Van Giessen**: Er is zeker iets veranderd. Ik kan natuurlijk niet precies vertellen wat er veranderd is bij het Centraal Fonds c.q. het WSW, al is de aandacht voor liquiditeitsproblemen vanaf die periode bij het Centraal Fonds wel toegenomen. Het WSW kan ik niet goed inschatten. Ik denk dat het wel scherper is gaan kijken naar het instrument voor liquiditeitstekorten en de vraag wanneer je dat wel mag toepassen en wanneer niet.

Bij het ministerie is er zeker iets veranderd. Op het moment dat Van der Laan binnenkwam -- toen speelden Servatius, Woonbron en Rochdale al -- is er een brief voorbereid, de bekende junibrief van 2009, om het stelsel in ieder geval op een aantal onderdelen aan te passen, naar aanleiding van de ervaringen die we hadden gehad. Vanaf die tijd zijn wij er dus anders in gaan zitten. We wilden met name grenzen stellen aan dat commerciële stuk. Het heeft ons toch wel verrast dat je zover kon gaan met een project als kon ten tijde van Woonbron.

De heer **Oskam**: U zei dat het volkshuisvestelijke toezicht er misschien niet zo veel mee te maken had, omdat het om de kredieten ging. Ik wil er toch even op terugkomen. Wij zijn natuurlijk erg nieuwsgierig naar de wijze waarop het ministerie toezicht hield en de wijze waarop het misstanden tot zich kreeg en deze meldde aan de minister. Gisteren is de e-mail aan de orde gekomen waarin staat dat mevrouw Dekker over de tafel klimt als ze hoort dat hij in een Maserati rijdt. Dat is misschien een beetje flauwekul, maar er zijn natuurlijk ook wel andere dingen geweest, zoals de makelaardij bij Rochdale. Wanneer zegt een directeur: "Nu stap ik naar de minister en ga ik dit melden"? Waar ligt de grens bij u als er dingen misgaan?

De heer **Van Giessen**: Als er dingen misgaan, ga je altijd naar de minister. Je begint bij je directeur-generaal en dan ga je naar de minister.

De heer **Oskam**: Oké, bij enorme grondaankopen waaraan het Rijk moet bijdragen, lijkt me dat duidelijk, maar als u hoort dat Möllenkamp in een Maserati rijdt, is dat dan het vermelden waard aan de minister?

De heer **Van Giessen**: In mijn ogen niet. Ik weet niet wanneer ik voor het eerst over die Maserati hoorde. Ik meen eind 2008. Ik vind dat je dat niet moet doen, maar daar kun je anders over denken. Nu weet je natuurlijk veel meer. De heer Möllenkamp verdiende toen behoorlijk. Volgens de hele politiek verdiende hij overigens te veel. Daarnaast had hij een rijke vrouw. Ik keek er dus niet van op dat die man in een Maserati reed. Ik wist niet dat hij het deed op kosten van de zaak en in strijd met het interne beleid. Dat is een

ander verhaal. Dat lijkt mij dan een zaak voor de rvc. Die moet het aanpakken en heeft dat uiteindelijk ook gedaan.

De heer **Oskam**: Dus dat is eigenlijk des corporaties.

De heer **Van Giessen**: In mijn ogen wel, ja.

De heer **Oskam**: Gisteren spraken wij met de heer Schaap, onder andere over het aantal toezichthouders dat er was bij het ministerie. Wij begrijpen dat het er 10 zijn. De Algemene Rekenkamer zegt dat ook in zijn laatste rapport. Mevrouw Bertram zei echter dat het er ook weleens 30 zijn geweest. De heer Schaap zei dat er ongeveer 10 vaste toezichthouders waren. Als de jaarverslagen binnenkwamen, waren het er 30, omdat dan al die jaarverslagen van de honderden corporaties werden uitgeplozen. Is dat aantal voldoende? Kun je op die manier goed je werk doen?

De heer **Van Giessen**: In mijn ogen wel. Die 10 waren kwalitatief goede medewerkers. Het systeem was -- tussen aanhalingstekens -- passief. We keken op basis van jaarverslagen en dat soort dingen naar het functioneren. We keken naar de signalen die binnenkwamen. Die kwamen ook binnen en dan gingen we erop af.

Daarnaast hadden we zogenaamde accounts. Dat waren echter geen echte toezichthouders, althans niet in mijn ogen. Zij hadden een oog- en oorfunctie in de regio. Zij moesten het beleid uitdragen en moesten hetgeen bij corporaties speelde centraal bij ons melden. Daar konden ook meldingen bij zitten met de boodschap: joh, je moet eens naar deze of die corporatie gaan kijken, want dat zou weleens niet kunnen kloppen.

We acteerden dus op basis van meldingen en uiteraard op basis van de jaarverslagen. Dat hebben we elk jaar gedaan en dat was elk jaar geen feest. We hadden namelijk elk jaar grote bonje met onder andere Aedes over de brieven die we stuurden. Aedes vond ze vaak geneuzel. Soms had hij nog een punt ook. Er stonden weleens dingen verkeerd in, omdat we bijvoorbeeld verkeerde informatie hadden gekregen. Dat is altijd een ramp. Dan schreven we vervolgens een brief en werden we op de vingers getikt, terwijl ze zelf de

verkeerde informatie hadden gestuurd. Maar goed, dan was het leed in de pers al geleden.

Men was niet al te blij met de brieven van het ministerie, want we waren behoorlijk streng. Ook als het een kleine overtreding was, was het een overtreding en gingen we erachteraan.

Die tien toezichthouders waren volgens mij voor het volkshuisvestelijke deel wel goed. Er wordt door velen kritisch gekeken naar dat volkshuisvestelijke toezicht. Dat mag, maar ik hoor daar niet bij. Het stelsel dat we hadden, werkte vooral lokaal. Volkshuisvesting is lokaal. Dat is vaak gezegd, ook door Van Leeuwen. Daar had hij gelijk in. Daar was het stelsel ook op ingericht, in die zin dat met name de gemeente eruit moest zien te komen met de corporatie. Als de gemeente vond dat de corporatie haar taken niet goed oppakte of verwaarloosde, of de verkeerde dingen deed, kon ze altijd langskomen bij het ministerie. Dat is nooit gebeurd. Er is één uitzondering, ten tijde van Remkes. Toen hebben we in Den Haag met Remkes een discussie gehad tussen de corporaties en de gemeente. Dat liep op niks uit en is op een gegeven moment weer opgelost. Dat is bij mijn weten de enige keer dat een gemeente echt aan de bel heeft getrokken, maar zo werkte het wel.

De heer **Oskam**: We gaan naar een andere casus, namelijk WSG. Daarbij speelde het Waarborgfonds ook een aparte rol. Deloitte heeft daarover een vertrouwelijk rapport uitgebracht, dat niet bij iedereen terecht is gekomen, hebben wij begrepen. Wel bij u?

De heer **Van Giessen**: Nee.

De heer **Oskam**: Niet bij u?

De heer **Van Giessen**: Nee, niet dat ik weet.

De heer **Oskam**: Oké. Hebt u wel iets gehoord over dat rapport?

De heer **Van Giessen**: Nee, later.

De heer **Oskam**: De heer Van der Moolen had een brief of een mail gestuurd naar het ministerie. Hierin schreef hij dat er nogal wat pijnpunten in het rapport zaten over het functioneren van het WSW.

De heer **Van Giessen**: Ja, dat laatste zou kunnen. Ik heb niet al die mails voorhanden. Het pijnpunt kan ik me echter wel herinneren. Dat was destijds het punt van Jan van der Moolen. Zijn stelling was dat het WSW wat ruimhartig had omgesprongen met het borgen van leningen.

De heer **Oskam**: Ja. En het werd niet altijd aan de goede dingen uitgegeven.

De heer **Van Giessen**: Dat weet ik niet.

De heer **Oskam**: Het ging natuurlijk om grondaankopen, die uiteindelijk allemaal minder waard zijn geworden of niet de goede bestemming hadden. U hebt niet naderhand tegen hem gezegd: mag ik dat rapport nog eens zien?

De heer **Van Giessen**: Nee.

De heer **Oskam**: Heeft iemand anders van het ministerie dat rapport gekregen?

De heer **Van Giessen**: Niet dat ik weet.

De heer **Oskam**: Niet dat u weet.

De heer **Van Giessen**: Nee. WSG speelde zich allemaal af in, ik meen, 2011. We hebben er toen niet meer naar gekeken. Ik sluit niet uit dat dit was vanwege het feit ... Ik heb toen wel voor mezelf genoteerd dat er iets niet helemaal lekker zat bij het WSW. Het was wat te gul geweest met het borgen van leningen. Dat stelde Jan van der Moolen en ik geloof hem. Het WSW heeft de regel dat je 50% aan WOZ-waarde mag hebben als het gaat om leningen. Dat is de max. Daar zaten ze toch ruim overheen. Dat was dus wel

iets om een keer met het WSW te bespreken, maar we zaten toen al midden in een andere affaire. Het is er dus niet van gekomen.

De heer **Oskam**: Nee. Het is wel apart dat u op dat moment wel hoofd van het toezicht was. Van der Moolen was toch niet de minste. Hij zei dat een aantal dingen bij het Waarborgfonds niet klopte, met betrekking tot de borging. Dan vraag je toch om het rapport?

De heer **Van Giessen**: Het was een vertrouwelijk rapport. Ik weet niet eens of ik het gekregen zou hebben. We hebben dat niet gedaan, tenminste, ik heb dat niet gedaan -- laat ik het tot mezelf beperken -- omdat we op dat moment midden in een heel andere affaire zaten, namelijk Vestia.

De heer **Oskam**: Van der Post was hier ook. Die zei: ik heb het ook niet gekregen. Hij had er nog nooit van gehoord. Dat was op zichzelf wel apart, omdat het over het WSW ging. Je zou zeggen: als er dingen niet deugen bij het WSW, ga je die toch in ieder geval met het WSW bespreken.

De heer **Van Giessen**: Ja, maar wat Van der Post zegt, dat weet ik gewoon niet. Geen idee. Dat is gek.

De heer **Oskam**: Goed. De heer Van der Moolen was hier gisteren. Hij zei dat de nieuwe financieringsystematiek van het WSW sinds 2007 heeft geleid tot een verlies aan informatie over de besteding van de geborgde gelden bij het WSW. Een van de voorbeelden is misschien ook wel WSG. Hij zei dat de toetsing door het WSW niet echt scherp is geweest. Bent u dat met hem eens?

De heer **Van Giessen**: Dat laatste kan ik niet met hem eens zijn, maar ik kan het ook niet bestrijden. Ik weet het gewoon niet, maar het zou kunnen. De systematiek is veranderd. Men had projectfinanciering en is in 2007 overgegaan op bedrijfsfinanciering. Daar had men wel een uitgekende systematiek voor, maar je had geen zicht meer op de projecten zelf. Toentertijd leek dat ons een goed systeem. Volgens mij was het ook geen

punt van discussie. De administratieve lasten werden hierdoor ook aanzienlijk teruggebracht.

Dat was overigens een punt in de discussie dat elk jaar speelde. Ik meen me te herinneren dat we zelfs de Actal-commissie hebben gehad. Ik ben het even kwijt. Die commissie bekeek permanent of het wat minder kon met de lastendruk. Dat was sowieso de sfeer tijdens al die kabinetten-Balkenende: men wilde minder regelgeving en toezicht op afstand. Daar hadden we dus wel last van. Dit leverde een bijdrage aan minder regelgeving en minder lastendruk. Het leek ook een verantwoord systeem, voor zover ik dat kon beoordelen.

De heer **Oskam**: Maar goed, er werd uiteindelijk niet gecontroleerd waar het geld naartoe ging. Er werd heel vaak geld geborgd dat eigenlijk naar de verkeerde dingen ging. Maar ja.

De heer **Van Giessen**: Nou, dat laatste weet ik dus niet, hè. Ik kan niet beamen dat het heel vaak ergens heen ging waar het niet thuis hoorde. Het ging in ieder geval niet goed. Ik weet niet zeker of het naar de verkeerde projecten ging, maar er was te veel geborgd. Dat is helder, maar dat was in principe een zaak van het WSW en zijn raad van toezicht.

De heer **Oskam**: Precies, maar er werd in ieder geval niet gecontroleerd waar het geld uiteindelijk echt naartoe ging.

De heer **Van Giessen**: Nee, niet door het WSW en zeker niet door ons. Wij waren namelijk geen financieel toezichthouder.

De heer **Oskam**: Nee, dat klopt. Nog één vraag over de mail van Van der Moolen aan u, die ik net noemde. Het lijkt een beetje op klikken. Van der Post zei dat hij van niets wist. Dat duidt niet op een heel leuke sfeer tussen het Waarborgfonds en het Centraal Fonds. Zat er spanning tussen die twee partijen?

De heer **Van Giessen**: Ja, er zat wel spanning tussen die twee partijen. In mijn waarneming hebben ze overigens altijd goed samengewerkt, maar er was ook spanning. Ik vond dat er rivaliteit was tussen de twee heren. Toen was ik geneigd om die toe te schrijven aan het ego van beiden, niet meer en niet minder dan dat. Wij hadden ook weleens rivaliteit met het Centraal Fonds. Daar ontkom je ook niet helemaal aan. In essentie konden wij het goed met elkaar vinden, vond ik altijd. Ik vertrouwde zowel het Centraal Fonds als het WSW. Ik had geen enkele aanleiding om te denken dat ik op dat punt fout zat, want het is in mijn ogen altijd goed verlopen als we bij incidenten moesten samenwerken met het Centraal Fonds c.q. het WSW. Beide waren professioneel, althans naar mijn mening.

De heer **Oskam**: Er was voor u geen aanleiding om in te grijpen of om te bemiddelen?

De heer **Van Giessen**: Nee, alleen bij dat ene punt waar we het net over hadden. Dat had ik wel in mijn achterhoofd, maar ik dacht: laten we eerst Vestia maar doen en dan gaan we daarna weleens kijken. Het was op dat moment voor mij geen zwaarwegend punt.

De heer **Oskam**: Concluderend over het toezicht. U zei: we deden met tien man al die corporaties; het toezicht zat eigenlijk toch vooral bij de gemeenten. Is het dan toezicht op hoofdlijnen en grijpt het ministerie in als er meldingen van misstanden komen?

De heer **Van Giessen**: Dat is zo, op één uitzondering na. Nee, twee, moet ik zeggen. Een aantal dingen moest preventief gebeuren. Je moest een fusie en dat soort zaken bijvoorbeeld van tevoren melden. Dat gold ook voor de verkoop van woningen. Dat was dus niet achteraf, maar vooraf.

De meldingsplichtige activiteiten waar we het net over hadden, werden door het ministerie bekeken. Daar hadden we wel een kluif aan. We hebben wel discussies gehad, ook voorafgaande aan de boot. Servatius is een voorbeeld daarvan, maar ik denk ook aan het Slotervaartziekenhuis. Als je dat terugleest, denk je: o ja. Dat is in beeld geweest om overgenomen te worden

door twee corporaties, De Key en Het Oosten. Ik meen dat ze toen zo heetten. Tegenwoordig heet Het Oosten Stadgenoot. Daar hadden we dus wel wat mee te stellen. Denk aan jachthavens. Enfin. Daar is strak naar gekeken.

De **voorzitter**: Dank, mijnheer Oskam. Mijnheer Van Giessen, nog even over dat vertrouwelijke rapport van Deloitte over het functioneren van het WSW bij Geertruidenberg. In de mail van CFV-directeur Van der Moolen aan u staat letterlijk dat het vertrouwelijke rapport aan Merijn is overhandigd. Dat is uw voornaam.

De heer **Van Giessen**: Ja.

De **voorzitter**: U zei net: ik heb dat rapport nooit gezien.

De heer **Van Giessen**: Nee, klopt. Ik kan het me ook niet herinneren. Dat staat erin? Ik heb het gewoon niet paraat.

De **voorzitter**: Het staat erin. Uit ons onderzoek blijkt ook dat het rapport hoe dan ook bij het ministerie terecht is gekomen.

De heer **Van Giessen**: Dat kan ik ook niet tegenspreken, maar ik blijf bij wat ik net zei: ik ken het niet. Als ik het al gehad heb, heb ik het in ieder geval nooit ingezien. Ik heb er ook geen herinnering aan. Ik weet het gewoon niet.

De **voorzitter**: We zullen het rapport er straks nog even bij pakken. We moeten nu door. Er is echter wel een verschil tussen het niet-herinneren en de keiharde stelling: ik heb het niet gehad. Dat is wel van belang voor de commissie.

De heer **Van Giessen**: Dat ben ik helemaal met u eens. U vertelde net dat ik met naam en toenaam in die mail word genoemd, maar dat heb ik niet paraat. Als u dat nu zo stelt, kan ik alleen maar zeggen dat ik het niet weet.

De **voorzitter**: Ik parkeer dit even. We gaan door. Het woord is nu aan de heer Mulder.

De heer **Mulder**: Mijnheer Van Giessen, ik wil graag met u doorpraten, zoals collega Oskam ook al deed, over het volkshuisvestelijke toezicht. Wat is precies het volkshuisvestelijke toezicht dat het ministerie moet uitoefenen?

De heer **Van Giessen**: Dat betreft een aantal dingen: integriteit, rechtmatigheid en prestaties.

De heer **Mulder**: Ook de doelmatigheid?

De heer **Van Giessen**: Doelmatigheid hadden wij eigenlijk niet echt in de portefeuille. Ik zou niet weten hoe we dat hadden moeten doen.

De heer **Mulder**: Er is begin deze maand een rapport uitgekomen van de Algemene Rekenkamer. Kent u dat?

De heer **Van Giessen**: Nee.

De heer **Mulder**: Ik weet dat u niet meer werkzaam bent bij het ministerie, dus weet ik ook niet of u het volgt. Ik zal er iets uit voorlezen: "Centraal in ons onderzoek staat de werking van het zogenoemde volkshuisvestelijk toezicht. Dit is het toezicht dat de minister voor Wonen en Rijksdienst uitoefent en dat zich richt op de vraag of woningcorporaties erin slagen de publieke kerntaak, het bouwen, beheren en verhuren van voldoende betaalbare woningen" -- en nu komt het -- "effectief, doelmatig, rechtmatig en integer uit te voeren."

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Mulder**: Het eerste wat ik constateer, is dat de Algemene Rekenkamer de taken van het ministerie uitgebreider ziet dan het ministerie zelf. U zegt dat doelmatigheid er niet bij hoort.

De heer **Van Giessen**: Nou, over doelmatigheid hadden wij niet zo snel een oordeel. Wij konden dat niet goed beoordelen.

De heer **Mulder**: Ja, maar als het je verantwoordelijkheid is, zoek je toch naar een methode om het wel te kunnen beoordelen?

De heer **Van Giessen**: Ja, op macroniveau deden we dat ook. Naar mijn mening hebben de corporaties op dat gebied over het algemeen gewoon goed hun werk verricht. Ik kan alleen maar zeggen dat ze hun prestaties geleverd hebben. Ze waren wat dat betreft zeer doelgericht. Ik heb nooit een klacht of wat dan ook gehoord. Als het gaat om het voorzien in de woningbehoefte van degenen die dat nodig hebben qua inkomen, hebben ze volgens mij gewoon prima gefunctioneerd. Ook in de wijkaanpak hebben ze prima gefunctioneerd. In die zin was het doelmatig.

De heer **Mulder**: Dat zegt u. In 2005 heeft de Tweede Kamer zelf een onderzoek laten doen naar de doelmatigheid en de effectiviteit van woningcorporaties. Dat is het RIGO-rapport uit 2005. Daarin staat dat beoordeling van de effectiviteit niet goed mogelijk is.

De heer **Van Giessen**: Nou, dat laatste is ook waar. Dat is niet goed mogelijk.

De heer **Mulder**: U zegt dat ze het goed hebben gedaan. Maar u kunt het niet beoordelen.

De heer **Van Giessen**: Als je macro kijkt, dan is mijn stelling: ja. Dat debat vond elk jaar plaats met de Tweede Kamer. Dan werd er gedebatteerd over de vraag: hebben ze dit jaar voldoende gedaan, ja of nee? We hebben de periode gehad van mevrouw Dekker, waarin het macrobeeld was dat ze meer hadden moeten doen en meer hadden moeten investeren. Er is toen ook druk uitgeoefend op de corporaties om dat te doen. Dat is ook gebeurd.

In zijn algemeenheid ging de discussie over de vraag of ze hadden gedaan wat ze moesten doen, namelijk vooral het huisvesten van de lagere-inkomensgroepen. Het antwoord daarop, macro, was: ja. Of het op microniveau per corporatie effectief en doelmatig was, konden wij niet beoordelen. Dat kon volgens mij zelfs het Centraal Fonds niet beoordelen.

De heer **Mulder**: In datzelfde rapport waaruit ik net citeerde, staat ook dat het inzicht in de kostenefficiency van woningcorporaties ontbreekt.

De heer **Van Giessen**: Ja, dat klopt. Dat is helemaal waar.

De heer **Mulder**: Als je daar dan toezicht op moet houden, zouden bij mij de alarmbellen afgaan.

De heer **Van Giessen**: Ja, maar dat is echt een discussiepunt. Moet je toezicht houden op efficiency? Mijn stelling was altijd dat je dat helemaal niet hoeft te doen. Dat moet de rvc doen. Wij kunnen dat gewoon niet. Als je dat doet, zit je namelijk, voordat je het weet, op de stoel van de bestuurder. Dat moet je ook niet willen.

De heer **Mulder**: Maar wie moet er dan voor zorgen dat het stelsel werkt? Wie is daar politiek verantwoordelijk voor?

De heer **Van Giessen**: De minister.

De heer **Mulder**: De minister moet ervoor zorgen dat het stelsel doelmatig en effectief is?

De heer **Van Giessen**: Ja, voor zover de mogelijkheden strekken. De minister is verantwoordelijk voor het systeem ...

De heer **Mulder**: Staat dat ook in de wet?

De heer **Van Giessen**: Wat zegt u?

De heer **Mulder**: Staat dat ook in de wet: voor zover de mogelijkheden strekken?

De heer **Van Giessen**: Ik weet niet of dat in de wet staat, maar het lijkt me redelijk. Het stelsel werkte macro.

De heer **Mulder**: U zegt dat het om het interne toezicht gaat. Er zijn echter rapporten, ook van het CFV, die zeggen dat het interne toezicht vanaf 2000 niet werkt. Als je als ministerie vertrouwt op het interne toezicht en hoort dat het interne toezicht niet werkt, wat doe je dan?

De heer **Van Giessen**: Maar de mededeling dat het niet werkt, is wel heel algemeen. Over het algemeen werkte het volgens mij wel. Bij de casussen waar we het over hebben, heeft het niet gewerkt. Dat klopt, anders hadden we dat probleem waarschijnlijk ook niet gehad. Bij Woonbron en noem maar op heeft de rvc niet goed gefunctioneerd. In zijn algemeenheid kan ik dat echter niet voor mijn rekening nemen. Mijn stelling is juist dat het macro wel goed gewerkt heeft. Als departement konden wij echter de kostenefficiency niet goed beoordelen. Er was de eeuwige discussie dat de bedrijfslasten te hoog waren. Ja, daar leek het inderdaad op, want die stegen harder dan de inflatie. Maar hoe kwam dat? Daar is meerdere keren naar gekeken, ook door het Centraal Fonds. Elke keer was het verhaal dat het erop leek -- let wel: leek -- dat het niet efficiënt gebeurde, maar dat ze het niet zeker wisten. Je moet beseffen dat het bij allerlei uitgaven aan leefbaarheid door de corporaties moeilijk te bepalen is of die efficiënt of kostenbewust zijn, ja of nee. Dat gaat bijna niet.

De heer **Mulder**: Uw stelling is dat je wel een macrobeeld kunt geven, ook als je de microgegevens niet kent?

De heer **Van Giessen**: Ja, volgens mij kun je dat doen. Over de kostenefficiency werd wel een reële discussie gevoerd -- dat was de

bedrijfslastendiscussie -- maar wij hebben daar altijd met enige afstand naar gekeken.

De heer **Mulder**: Maar hoe doe je dat dan? Hoe beoordeel je het op macroniveau zonder de microgegevens?

De heer **Van Giessen**: Je kunt toch ... Dat deed het Centraal Fonds voor een gedeelte. Dat verzamelde alle gegevens van de corporaties. Dat was in dat bekende sectorbeeld dat een keer per jaar naar de Kamer werd gestuurd. Daarin stonden de prestaties op een reeks onderwerpen vermeld, dus: de nieuwbouw, de verbetering, de energiepresentaties en nog een paar dingen. Op basis daarvan werd via een discussie met de Tweede Kamer bepaald of wij dat wel of niet voldoende vonden. Naar mijn mening was het antwoord daarop over het algemeen "ja", behalve in de periode-Dekker in ieder geval, toen iedereen zei dat er wel een tandje bij mocht.

De heer **Mulder**: De hoofdconclusie uit het rapport van de Rekenkamer is: het toezicht op de wijze waarop woningcorporaties hun publieke kerntaken uitvoeren was de afgelopen twintig jaar afwachtend en onvolledig. Ik heb begrepen dat u dit rapport niet kent, maar onderschrijft u die conclusie?

De heer **Van Giessen**: Nee, die onderschrijf ik niet, omdat wij ... Ik weet niet wat de Rekenkamer allemaal heeft geschreven, maar wij voerden niet een toezicht ... Wij bekeken bijvoorbeeld niet of de corporaties hun eigen doelstellingen bereikten. Wij bekeken dat helemaal niet en wij konden dat ook helemaal niet bekijken. Wij keken op de manier die was voorgeschreven in de wet- en regelgeving. Dat betekende dus dat we een keer per jaar, aan de hand van de jaarverslagen, de volkshuisvestelijke aspecten bekeken. De rechtmatigheid kon je dan scherp bekijken. Dat was ook niet altijd even makkelijk, maar dat kon. Bij het bekijken van de lokale volkshuisvestelijke prestaties van een corporatie bijvoorbeeld in Tietjerksteradeel, Delfzijl of Heerlen, had je eigenlijk maar een oplossing: je wendde tot gemeenten c.q. huurdersorganisaties, of wie dan ook. Wij konden immers niet bepalen of die

ene corporatie voldoende investeerde in stad A, B of C. Dat zouden we niet ... Dat kan gewoon niet.

De heer **Mulder**: U herkent dat beeld niet, maar hoe komt de Algemene Rekenkamer daar dan aan?

De heer **Van Giessen**: Ja, dat weet ik niet. Dat kan ik u niet vertellen.

De heer **Mulder**: U hebt geen idee?

De heer **Van Giessen**: Nee.

De heer **Mulder**: Mijn collega Oskam had het net over de capaciteit voor het toezicht. Die was 10 fte. Was dat voldoende?

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Mulder**: De Rekenkamer noemt het feit dat er te weinig capaciteit was namelijk als een van de oorzaken. U vond echter dat dit niet zo was?

De heer **Van Giessen**: Nee. Dat kunnen ze daar vinden, maar ik vind van niet. Per slot van rekening: al hadden we 40 fte gehad voor het toezicht, dan nog hadden we niet kunnen beoordelen of een corporatie A in woonplaats B op lokaal niveau voldoende investeerde.

De heer **Mulder**: Ja, maar werkt het toezicht dan via het piepsysteem?

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Mulder**: Als de gemeenten niets van zich laten horen, dan zal het wel goed zijn. En er is één gemeente geweest die een keer contact heeft gezocht met het ministerie?

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Mulder**: En dan trekt het ministerie de conclusie dat het goed gaat?

De heer **Van Giessen**: Dan hebben wij geen reden om te denken dat het slecht gaat, zeker niet als je dat legt naast de beelden die op macroniveau wel beschikbaar waren. Een uitzondering daarop noemde ik net. Dat was de periode-Dekker waarin vooral matching een grote rol speelde. Men vond ... In die periode bouwden ze ongeveer 10.000 woningen, of iets in die orde van grootte. Op een gegeven moment, toen de woningbouwproductie ontzettend inzakte, zijn we ook de woningcorporaties gaan aanjagen, zo van: joh, je moet wel wat meer je best gaan doen, ook met die woningproductie. Dat was echter op macroniveau. Op macroniveau hadden we wel een soort norm; dat was het zogenaamde woningtekort. Dat kon je nog uitsplitsen. Je kon nog bekijken in welke categorie er echt een tekort was en wat de corporaties daar eventueel aan konden doen. Dat hebben we gedaan. Dat is ook gebeurd onder Dekker, maar alleen op macroniveau.

De heer **Mulder**: Vond u dat u het volkshuisvestelijk toezicht goed kon uitoefenen? Had u voldoende capaciteit?

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Mulder**: Voldoende bevoegdheden?

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Mulder**: Voldoende kwaliteit van mensen?

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Mulder**: Er was geen enkele reden om naar de minister of staatssecretaris te gaan met de mededeling: hé, dit lukt ons niet?

De heer **Van Giessen**: Nee, dat heb ik niet gedaan.

De heer **Mulder**: Oké. Volgens de Rekenkamer heeft de minister de wettelijke plicht zich jaarlijks een oordeel te vormen over de prestaties van woningcorporaties. De Rekenkamer stelt: dit is de afgelopen twintig jaar niet gebeurd, waardoor er geen goed beeld van het functioneren van de individuele corporaties is. Wat vindt u daarvan?

De heer **Van Giessen**: Nou, ook niet. Ik heb het rapport van de Rekenkamer niet gelezen, dus het is wat lastig ...

De heer **Mulder**: Ja, dat begrijp ik.

De heer **Van Giessen**: ... maar desalniettemin. Het maakt me niet zo veel uit hoor, want ik deel de stelling gewoon helemaal niet. Op macroniveau is er jaarlijks met de Tweede Kamer gedebatteerd over de prestaties. Dus, ja, ik kan dat gewoon niet volgen.

De heer **Mulder**: Dus er was ook geen reden om te zeggen: minister, wij komen niet toe aan een goede oordeelsvorming; we moeten bevoegdheden en capaciteit hebben? Niks daarvan?

De heer **Van Giessen**: Nee.

De heer **Mulder**: De oordeelsbrieven die jaarlijks naar de corporaties werden gestuurd, bestonden uit een financieel en een volkshuisvestelijk deel. Wat was de toegevoegde waarde van het ministerie daarbij ten opzichte van de gegevens van het Centraal Fonds?

De heer **Van Giessen**: Die zat hem met name in de rechtmatigheid van het handelen van de corporaties. We hadden het daar eerder over. Mag je, om maar wat te noemen, bijvoorbeeld een lening geven aan je eigen personeel? Antwoord: nee. De toegevoegde waarde zat met name op dat vlak. Mag je bijvoorbeeld -- ik noem maar wat -- een jachthaven beginnen? Antwoord: nee. Al dat soort dingen die goed te bekijken waren ...

De heer **Mulder**: Die werden eruit gehaald.

De heer **Van Giessen**: ... ook op lokaal niveau, want rechtmatigheid kun je redelijk scherp bekijken ... Dat is niet makkelijk, maar je kunt dat redelijk scherp bekijken. Van al dat soort dingen konden wij zeggen: joh, dit kan helemaal niet. We hebben dat ook gedaan.

De heer **Mulder**: Ik kom zo nog op dit soort zaken. In de periode 2008-2011 heeft de minister het Centraal Fonds ook gevraagd jaarlijks een advies uit te brengen over de beoordeling van volkshuisvestelijke prestaties. Waarom vroeg de minister dit aan het Centraal Fonds? Weet u dat?

De heer **Van Giessen**: Hebt u het nu over die uitbesteding?

De heer **Mulder**: Ja. Was dat het?

De heer **Van Giessen**: Nou, volgens mij was het op dat moment niet meer dan een kwestie van efficiënt werken. Het Centraal Fonds deed toch al dat ene stuk. Het bekeek namelijk altijd jaarverslagen, jaarrekeningen en noem maar op. Het was nog niet eens zo gek om dat toen uit te besteden en om het Centraal Fonds te vragen om ook maar dat andere stuk erbij te nemen. Dat is dus twee jaar gebeurd. Daarna is het Centraal Fonds daarmee gestopt, maar ik weet niet meer precies waarom. Enfin, het kwam terug naar het ministerie. Toen het Centraal Fonds dit deed, heeft dat naar mijn weten overigens ook niet tot grote verschillen geleid ten opzichte van de periode waarin wij het deden.

De heer **Mulder**: Mijn vraag is dan: vergrootte dit het inzicht in de prestaties van de corporaties, of was dat niet zo en bleef dat hetzelfde?

De heer **Van Giessen**: De prestaties hebben we zonet besproken. Lokaal deden ze wat ze lokaal moesten doen. Die uitbesteding vergrootte het inzicht niet, want, laat ik het nogmaals zeggen, we hebben dat inzicht niet. Dat

inzicht heeft de gemeente en dat hebben de bewonersorganisaties en niet te vergeten alle partners met wie corporaties voor het overige samenwerken zoals Wonen-Zorg en noem maar op. Ze zaten daar volop mee aan tafel. Op dat punt hebben wij eigenlijk nooit gehoord dat het niet goed liep. Wij hebben daar inderdaad uit afgeleid dat het dan dus goed liep. Dat klopt.

De heer **Mulder**: Ik heb bijna de neiging om een heel suggestieve vraag te stellen.

De heer **Van Giessen**: Gaat u uw gang.

De heer **Mulder**: Namelijk dat het toezicht kennelijk zo beperkt was dat het Centraal Fonds het er makkelijk bij kon doen, maar ...

De heer **Van Giessen**: Nee, want de ... Nou ja, dan hadden ze waarschijnlijk gezegd: doe mij maar die tien man. Dan was het gewoon een kwestie van personeel verschuiven. Ze hadden zeker niet gezegd dat zij dat er wel bij konden doen zonder die tien van ons. No way. Die tien man waren wel bezig. Denk alleen aan het feit dat we te maken hadden met de nodige meldingsplichtige gevallen waarvan -- en dat zeg ik nogmaals -- een gedeelte niet werd aangemeld. Je kon daar dus altijd de jaarverslagen op doornemen en het waren er toch gauw 400, of misschien 500 toen ik begon. Ik weet dat niet meer precies. Het was wel een klus. Je moest per corporatie bekijken hoe dat zat en als het mis was -- en bij één op de vijf dachten we toch dat het niet klopte -- moest je gaan schrijven, kreeg je een correspondentie en was je wel aardig van de straat.

De heer **Mulder**: Was het volkshuisvestelijk toezicht vooral een papieren toezicht? Was dat vooral het bekijken van de jaarverslagen?

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Mulder**: "Papieren toezicht" klinkt niet krachtig, hè?

De heer **Van Giessen**: Nee, maar als er ook geen reden toe is.

De heer **Mulder**: Omdat er niet werd gepiept?

De heer **Van Giessen**: Ja. Goed, het stelsel is als zodanig ook in elkaar gezet. Dat is natuurlijk wel een punt om nog even te noemen. Als het anders in elkaar gezeten had: oké. Vanaf 1993 krijg je dus het BBSH. Een rapport van de commissie-Koopman ging daaraan vooraf. Ik ben even kwijt hoe dat rapport heet. Dat rapport heeft ertoe geleid dat er vooral procesmatig werd gekeken naar de invulling van de volkshuisvestelijke taken. Dat was aan de gemeenten en de lokale partijen. Volgens mij was de keuze, die later keer op keer is bevestigd, bijvoorbeeld in de brieven van de heer Tommel en mevrouw Dekker, gewoon de goede. Neem bijvoorbeeld de fameuze brief uit 2005, waarvan Jan van der Schaar zei dat dit wel een heel mooie brief was. In die brief werd gekozen voor dezelfde manier van kijken naar toezicht als tot dan toe het geval was. Het volkshuisvestelijk presteren moet je dus op lokaal niveau beoordelen.

De heer **Mulder**: In de brief die u noemt, de beleidsbrief van minister Dekker uit juni en december 2005, staat volgens mij tien keer de zin: "Ik verwacht dat ...". Daar staat nog heel vaak het woord "zelfregulering" in. Die brief bedoelt u toch?

De heer **Van Giessen**: Ehm ... Nou, het woord "zelfregulering" zal er ongetwijfeld in staan, want dat was gewoon een topic in die tijd, ja.

De heer **Mulder**: Ja, maar dan vertrouwt u er dus op dat corporaties hun werk doen. Want je verwacht veel: "Ik reken erop dat ...".

De heer **Van Giessen**: Ja, maar dat was in zijn algemeenheid de sfeer van de vier kabinetten-Balkenende. Het was minder regelgeving en het was toezicht vanuit vertrouwen. Overigens, en dat was toch wel apart, was dat de algemene sfeer. Het betekent niet dat wij daar alleen maar braaf achterheen liepen. We deden gewoon wat we geacht werden te doen, dus het BBSH

werd gewoon strak in de gaten gehouden. Het leidde niet tot: dit is de algemene sfeer; we hoeven niet veel meer te doen. Nee.

De heer **Mulder**: Dan kom ik bij Aedes. U zei daarnet iets over "geneuzel" op een vraag van de heer Oskam. Op 15 maart 2005, dus tijdens de periode van minister Dekker, stuurt de heer Van Leeuwen van Aedes een brief naar de vaste Kamercommissie en de minister met de boodschap dat het verantwoordings- en toezichtsregime te streng is.

De heer **Van Giessen**: Ja! Een compliment.

De heer **Mulder**: Maar hoe kan het nou dat de heer Van Leeuwen zegt dat het te streng is en dat de Rekenkamer zegt dat het te afwachtend is?

De heer **Van Giessen**: Ja, die Rekenkamer ... Nogmaals, het spijt me, maar ik heb geen idee wat de Rekenkamer heeft bewogen om dit op te schrijven. Van Leeuwen snap ik wel, omdat we nu eenmaal die individuele oordeelsbrieven hadden. Die leidden bij 90 corporaties van de pakweg 500 tot op- en aanmerkingen. Hij vond dat soms geneuzel. Ja, soms leek het er ook wel een beetje op, hè. Het waren soms kleine afwijkingen van de regelgeving. Alleen heb je daar als toezichthouder niet zo gek veel keuze in. Afwijken is afwijken en dat moet je melden.

De heer **Mulder**: Precies.

De heer **Van Giessen**: Dat was niet echt een populaire sport, ook niet op het departement, maar we hebben het wel gedaan. Dat vond hij te streng, omdat de heer Van Leeuwen vond dat de overheid veel stappen terug moest doen. Ja, dat was gewoon zijn "geloofsovertuiging", zal ik maar zeggen.

De heer **Mulder**: En is die brief besproken met de minister?

De heer **Van Giessen**: Ja, dat neem ik aan. Dat staat me niet bij, maar dat zal wel. We hebben overigens geen stap terug gedaan op dat punt.

De heer **Mulder**: Geen stap terug.

De heer **Van Giessen**: Wat zegt u?

De heer **Mulder**: Geen stap terug gedaan.

De heer **Van Giessen**: Nee.

De heer **Mulder**: Helder.

We komen bij de toetsgroep en het, zoals we gisteren hebben kunnen horen, bewegend toezicht.

De heer **Van Giessen**: Bewegend toezicht?

De heer **Mulder**: Ja, dat heeft de heer Schaap ...

De heer **Van Giessen**: Oké. Ja, het bewoog wel.

De heer **Mulder**: Of het leefde, ik weet niet. Hoe zou u het noemen?

De heer **Van Giessen**: Maakt mij niet uit. Allebei is goed.

De heer **Mulder**: Allebei is goed. Ik kom weer bij de Algemene Rekenkamer. Die zegt in zijn rapport dat de meldingsplicht slecht werd nageleefd door corporaties. Ik citeerde het al. Nevenactiviteiten kwamen dus in de toetsgroep, alleen het punt was dat corporaties hun nevenactiviteiten niet altijd meldden. Had u die indruk ook in uw periode?

De heer **Van Giessen**: Nou, het werd zeker niet altijd nageleefd. Dat klopt, ja. Maar over het algemeen kwamen we er toch wel achter, omdat ze in ieder geval nog wel zo braaf waren om het mee te nemen in het jaarverslag. Kijk, als ze dat ook niet hadden gedaan, dan hadden we echt niets geweten, behalve dan uiteraard de meldingen van deze of gene, die ik me toch niet

echt kan herinneren. Daarom werden al die jaarverslagen ook minutieus nageplozen. Daar bleek dan weleens uit dat men het had vergeten -- dat kan -- of het gewoon bewust niet had gedaan. Ja, dat kan ik niet beoordelen, maar ik ga maar uit van het eerste. Ik heb het vertrouwen dat ze het, ten onrechte overigens, hadden vergeten te melden. Er was ook permanent discussie, bijvoorbeeld over zo'n jachthaven. Dat speelde overigens voor mijn tijd, maar ik noem het voor de helderheid. Het was in Raamsdonksveer geloof ik. De betreffende corporatiedirecteur had het beeld dat het niet gemeld hoefde te worden. Nou, wij zaten daar anders in, maar dat kan soms gebeuren.

De heer **Mulder**: Maar is het niet gek dat u, als corporaties iets moeten melden en dat niet doen, dan maar door de jaarverslagen heen moet pluizen om het toch te weten te komen? Of dat u het, zoals de heer Schaap gisteren zei, zelfs uit de krant moet halen?

De heer **Van Giessen**: Ja, dat is ...

De heer **Mulder**: Je zou toch zeggen: je moet melden.

De heer **Van Giessen**: Ja, maar dan moet je ... Zeker, maar dan moet het wel helemaal helder zijn dat je het moet melden. Sommige corporatiedirecteuren beweerden dat het niet helder was.

De heer **Mulder**: Oké, maar als het niet helder is, ga je het toch helder maken? Dan zeg je: hé, ik constateer dat ...

De heer **Van Giessen**: Maar dat hebben we ook gedaan. Die MG's zijn een paar keer aangepast en we hebben bijvoorbeeld ook een discussie gehad over doorzakconstructies. Daar waren wij wel helder in. Daarbij hebben wij ook twee keer schriftelijk aan alle corporaties gemeld: nee, dat moet je wél melden. Sommigen, zoals de heer Verzijlbergh, waren dan nog zo eigenwijs om te denken: ja, dat zal wel. Daar hebben we dus achterheen gezeten.

De heer **Mulder**: Dus ...

De heer **Van Giessen**: Maar vaak was het, naar mijn overweging, toch te goeder trouw dat sommige corporaties dachten: nou, dit hoef ik niet te melden.

De heer **Mulder**: Te goeder trouw.

De heer **Van Giessen**: Ik denk dat het bij de meeste te goeder trouw was. Bij de meeste.

De heer **Mulder**: Dus het is aangescherpt met circulaire's om mensen toch erop te wijzen ...

De heer **Van Giessen**: En erbovenop zitten. Ja.

De heer **Mulder**: Ja. Toch constateerde de Rekenkamer dit begin deze maand. Is het dan succesvol geweest?

De heer **Van Giessen**: In mijn ogen wel. We hebben aardig wat tegengehouden. Sommige dingen zijn we ook wel degelijk op het spoor gekomen, bijvoorbeeld de bekende MediMall bij Vestia. Die was niet gemeld ...

De heer **Mulder**: Nee, dat begrijp ik, maar ze werden niet allemaal gemeld. U zegt: ik heb er behoorlijk wat tegengehouden, ...

De heer **Van Giessen**: We hebben ze ...

De heer **Mulder**: ... maar de keeper van Spanje hield er ook behoorlijk wat tegen, en dat ...

De heer **Van Giessen**: Wat zegt u?

De heer **Mulder**: De keeper van Spanje hield ook behoorlijk wat tegen, maar er gingen er wel vijf in.

De heer **Van Giessen**: Nou, dan heeft hij er weinig ...

De heer **Mulder**: Dus je kunt wel behoorlijk wat tegenhouden, maar je laat ook heel veel lopen. Of niet?

De heer **Van Giessen**: Nee, we hebben er niet veel laten lopen. Ik zou niet weten ... Nee, het spijt me, volgens mij niet.

De heer **Mulder**: Als u erachter kwam dat een corporatie iets niet meldde, kreeg die dan een maatregel aan de broek?

De heer **Van Giessen**: Als ze niet meldden, leidde dat tot een gesprek met het ministerie. Als ze echt halsstarrig bleven, kregen ze een maatregel. Dan kregen ze een aanwijzing. Dat begon meestal met een gesprek. Als dat niet hielp, kwam er een brief en als dat niet hielp, kwam er een aanwijzing. Over het algemeen hielpen die gesprekken overigens.

De heer **Mulder**: Hoeveel gesprekken werden er dan gevoerd?

De heer **Van Giessen**: Ik heb ze niet bijgehouden. Dat weet ik niet.

De heer **Mulder**: Orde van grootte?

De heer **Van Giessen**: Poeh ... Nou, tien per jaar? Ik zit echt te gokken. Tien per jaar? Ik weet het niet.

De heer **Mulder**: En hoeveel aanwijzingen zijn er gegeven?

De heer **Van Giessen**: Niet zo gek veel, maar ik heb ze niet geteld. Ik weet het niet.

De heer **Mulder**: In ieder geval één. Dat was aan de heer Verzijlbergh.

De heer **Van Giessen**: Ja, die kennen we. Ja.

De heer **Mulder**: Die had er trouwens meer.

De heer **Van Giessen**: Maar een aanwijzing is ook een zwaar instrument. Dat zet je niet zomaar in. Meestal gingen we gewoon in overleg met de corporatie.

De heer **Mulder**: Werden alle binnengekomen meldingen in de toetsgroep behandeld?

De heer **Van Giessen**: Uiteraard. Overigens, voordat ik het vergeet, er waren ook situaties waarin het niet officieel werd gemeld, maar waarin je wel voorgesprekken had met corporaties. Er waren corporatiedirecteuren die langskwamen en zeiden: joh, ik wil dit en dat doen, kan dat? Antwoord: ja of nee. En als het antwoord ja was, was nog steeds ons verzoek: maar zet het keurig op papier, want anders kunnen wij het toch slecht beoordelen; dan gaan we ernaar kijken. Er werd dus ook op die manier nog wel wat afgevangen.

De heer **Mulder**: Die nevenactiviteiten werden dus niet ergens anders in het ministerie beoordeeld. Het gebeurde altijd in de toetsgroep of het werd daarvoor afgevangen.

De heer **Van Giessen**: De meldingsplichtige zaken werden door de toetsgroep afgedaan. Dat moest ook wel, want dat waren over het algemeen toch wel lastige vraagstukken. In die toetsgroep zaten een paar juristen, er zaten beleidsmedewerkers in en er zat iemand van Toezicht bij, en ik dacht ook een periode het Centraal Fonds, maar dat weet ik niet meer zeker. In ieder geval zat ook de financieel-economische directie erin, dus daar zat wel een club mensen met verstand van zaken. Die keken daarnaar en er was ook forse discussie. Wat dat betreft was het dus inderdaad bewegend

toezicht. Het was niet altijd makkelijk om te ontdekken wanneer het wel en niet toegestaan was, omdat meldingsplichtige zaken vaak op lokaal niveau gebeuren, en dat is elke keer net even anders. Je moet altijd opnieuw bekijken: is dit iets wat kan, ja of nee? Een voetbalstadion overnemen, zoals bij Cambuur in Leeuwarden, kan dat? Ja, onder bepaalde condities zou dat eventueel kunnen. Een ziekenhuis overnemen, kan dat, ja of nee? Het leek mij niet, overigens, maar daar werd wel naar gekeken. Het lag zelden zwart-wit, dus je moest er wel interdisciplinair naar kijken met elkaar. En in de loop van de tijd had je casuïstiek opgebouwd, dus dan werden sommige dingen wat makkelijker te beoordelen, maar meestal werd je toch verrast door nieuwe dingen. Daar is naar mijn weten ook bewust voor gekozen indertijd, door de politiek, ...

De heer **Mulder**: Dat heeft de heer Schaap gisteren ook gezegd. Het was erg bewegend of levend toezicht.

De heer **Van Giessen**: Ja, maar ook omdat "leefbaarheid" nou niet direct het meest simpele begrip is in Nederland. Daar kun je heel veel in kwijt. Daar is discussie over gevoerd met Tommel, en er is bewust voor gekozen om het toch zo te doen. Het uitgangspunt was dat in principe op lokaal niveau bekeken moest worden of iets kon. Daarna kwam het wel bij ons terecht, dus wij dachten: nou, dan maar een toetsgroep, om te bekijken of we dit op een nette manier doen.

De heer **Mulder**: Helder. Dat hebben we gisteren gehoord. Was er ook druk op corporaties om bepaalde nevenactiviteiten uit te voeren?

De heer **Van Giessen**: Druk vanuit het departement?

De heer **Mulder**: Ja, en vice versa, van: help ons nou eens even?

De heer **Van Giessen**: Nou, nee, ik kan het mij niet herinneren. Ik hoop niet dat u nu weer met een mail komt, maar ik kan het me niet herinneren.

De heer **Mulder**: Het is opvallend dat er meldingen van nevenactiviteiten in de toetsgroep kwamen waarvan je als buitenstaander zou kunnen denken: eigenlijk wel bijzonder dat het wordt voorgelegd. U noemde er al een paar: een voetbalstadion, een ziekenhuis, een jachthaven, ...

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Mulder**: ... sponsoring van festivals, gezondheidscentra, monumentendiners, een olifantenparade, een vakantie op Terschelling voor huurders, adoptie van een aap in het buitenland! Hoe komen corporaties erbij om te veronderstellen dat dat wel goedgekeurd zou worden? Want anders meld je het niet aan.

De heer **Van Giessen**: Nee, dat laatste ben ik wel met u eens. Maar als je een begrip als "leefbaar" hebt, en het een substantieel verband moet hebben met wonen ... Hoezeer je ook je best doet om het scherp te formuleren, je krijgt nooit alle casuïstiek gevangen in regelgeving. Dat lukt gewoon niet.

De heer **Mulder**: Nee, dat begrijp ik, maar wat zegt het als corporaties denken dat ze dit wel mogen doen, en het willen voorleggen aan de toetsgroep?

De heer **Van Giessen**: Dan hebben ze netjes gehandeld.

De heer **Mulder**: Dat wel!

De heer **Van Giessen**: Ja!

De heer **Mulder**: Ja, volgens de procedure.

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Mulder**: Maar het feit ...

De heer **Van Giessen**: Nou, het gaat wat verder dan een procedure ...

De heer **Mulder**: ... dat ze een olifantenparade willen sponsoren!

De heer **Van Giessen**: Dat ze een?

De heer **Mulder**: Een olifantenparade willen sponsoren.

De heer **Van Giessen**: Ja, die casus ken ik niet en ...

De heer **Mulder**: Een weidevogelgebied ...

De heer **Van Giessen**: ... het lijkt mij ook gekkigheid, maar het zal wel.

De heer **Mulder**: Ja, ik probeer me maar ...

De heer **Van Giessen**: Nee hoor, u hebt helemaal gelijk, maar ...

De heer **Mulder**: U zegt "gekkigheid", maar blijkbaar halen ze die gekkigheid wel in hun hoofd en denken ze dat die wordt goedgekeurd!

De heer **Van Giessen**: Ja, maar het woord "leefbaarheid" heeft ook een niet al te scherpe invulling, zoals ik al zei.

De heer **Mulder**: Nee. Een olifantenparade. Oké. Waarom ... Nee, de vraag is beantwoord.

Geven de jaarverslagen voldoende informatie over de rechtmatigheid van nevenactiviteiten?

De heer **Van Giessen**: Voor zover ik het kan beoordelen: ja. Maar ik kan nooit uitsluiten dat sommige dingen niet in het jaarverslag staan, net zoals jaarrekeningen soms dingen niet bevatten waarvan je denkt: hé, dat had er toch in moeten. Je bent wat dat betreft afhankelijk van het te goeder trouw functioneren van de corporaties.

De heer **Mulder**: En had u met het jaarverslag voldoende informatie om de rechtmatigheid van nevenactiviteiten te kunnen beoordelen?

De heer **Van Giessen**: Wat mij betreft was dat niet voldoende, in die zin dat je toch vaak moest vragen: joh, wat staat hier nou eigenlijk en wat zijn jullie aan het doen? Als we dus iets zagen waarvan we dachten "ik weet het niet", dan gingen we eropaf.

De heer **Mulder**: Of je past de regels zo aan dat ze het wel moeten opnemen in de jaarverslagen.

De heer **Van Giessen**: Ja, maar dan moet je het woord "leefbaarheid" eigenlijk schrappen. En dat was niet de bedoeling.

De heer **Mulder**: Nee.

De heer **Van Giessen**: Nee.

De heer **Mulder**: Dus in het begrip "leefbaarheid" zat al dat je dat niet nauw kon definiëren. Helder.

De heer **Van Giessen**: Het begrip "leefbaarheid" is gewoon een tamelijk ingewikkeld begrip om in regelgeving te vangen en om toezicht op te houden. Dat lijkt me evident. In die zin was die toetsgroep gewoon het beste wat je kon verzinnen om dat voor elkaar te krijgen.

De heer **Mulder**: Ja. We gaan het verder hebben over leefbaarheid en wijkgebondenheid. In 2007-2009 wordt het taakveld leefbaarheid in het kader van de krachtwijkenaanpak verbreed. Minister Vogelaar heeft bij deze aanpak besloten het BBSH, zeg maar de grondwet voor de corporaties, en de MG's, dus de circulaires, ruimer te interpreteren. U schrijft daarover twee nota's, op 1 februari, tijdens minister Winsemius, en op 14 maart, in de periode van minister Vogelaar. U geeft daarin aan, geen noodzaak te zien

---

om het speelveld te beperken en nog langer vast te houden aan de eis van wijkgebondenheid. Waarom gaf u dat advies?

De heer **Van Giessen**: Dat laatste speelde permanent een rol. Tot die tijd mochten corporaties zaken ondernemen als die maar in de wijk van belang waren. Maar zoals zo vaak met dat soort dingen gaan er, op het moment dat je een grens stelt, ook weleens dingen over de grens heen. Dan ga je bekijken: is het redelijk om vast te houden aan die grens, ja of nee? Als een corporatie ernaast namelijk wel allerlei activiteiten onderneemt, mag dan de buurman in een andere wijk geen activiteiten ondernemen op bijvoorbeeld het terrein van de leefbaarheid, terwijl een andere corporatie er ruimschoots zit? In die zin is het dus wijkgebonden. Het leek me eigenlijk wel redelijk om dan voor de casuïstiek te zeggen: ja, misschien moet je dit dan ook maar akkoord vinden. Dat was dus een advies.

De heer **Mulder**: Ja, een advies. Was dat een opdracht van de minister? Vroeg die erom?

De heer **Van Giessen**: Nee, ik weet niet precies hoe die twee zaken die u noemt, gelopen zijn. Het zou kunnen dat hetgeen u noemt een rol gespeeld heeft bij de discussie rondom Servatius, maar ik heb dat niet scherp. Dat weet ik niet.

De heer **Mulder**: Het punt is ...

De heer **Van Giessen**: Het kwam in ieder geval regelmatig als issue tevoorschijn.

De heer **Mulder**: Want u geeft een advies dat tegen het regeerakkoord ingaat. Daarin staat die wijkgebondenheid juist wel.

De heer **Van Giessen**: Nou, het gaat volgens mij niet tegen het regeerakkoord in. Ik heb bij mijn weten nooit een advies gegeven dat tegen een regeerakkoord inging. Dat is het stomste wat een ambtenaar kan

verzinnen. De wijkgebondenheid werd echter gewoon als criterium gehanteerd. De vraag was alleen: moet dat dan per se van de corporatie zijn die die activiteit op dat terrein onderneemt? Nou, als de buurman ruimschoots in die wijk of buurt zat, kon ik daar toch geen rechtvaardiging in vinden. Dus vandaar dat advies.

De heer **Mulder**: Uw overwegingen om dat te doen zijn helder.

De heer **Van Giessen**: Maar tegen een regeerakkoord ingaan, no way.

De heer **Mulder**: U kon het toch altijd adviseren?

De heer **Van Giessen**: Je kunt alles adviseren, maar dat leek me nou niet het handigste om te adviseren.

De heer **Mulder**: Waarom zag u geen aanleiding om het toenmalige speelveld te beperken? Of was het gewoon een bevestiging van de bestaande praktijk?

De heer **Van Giessen**: Eh ... Welk speelveld?

De heer **Mulder**: Het speelveld van de corporaties, wat ze mogen doen.

De heer **Van Giessen**: Ik zou niet meer weten waarom ik dat niet op dat moment ... Ik zag geen aanleiding, dat zal ongetwijfeld kloppen, maar waarom ik die niet zag? Ik zou het eerlijk gezegd niet weten. Waarschijnlijk omdat ik ook leefbaarheidsactiviteiten als zodanig een legitieme zaak vond voor de corporaties om te ondernemen.

De heer **Mulder**: Uw nota over die wijkgebondenheid gaat uiteindelijk naar minister Vogelaar. Die wil er even niets mee doen, want die wil eerst nog onderhandelen met Aedes over de krachtwijken.

De heer **Van Giessen**: Dat zou kunnen.

De heer **Mulder**: Weet u waarom zij er niets mee wilde doen op dat moment?

De heer **Van Giessen**: Nee, dat weet ik niet meer. Ik weet wel dat er onderhandeld is. De krachtwijken waren natuurlijk een kabinetsding, uit het regeerakkoord. Ze vormden geloof ik een van de pijlers, om het zo maar te formuleren. Wij hebben vervolgens, omdat die 40 wijken prominent in beeld kwamen -- dat was het paradepaardje van de minister -- op verzoek van de minister naar het BBSH en naar de circulaire gekeken: hoe kun je die zo interpreteren dat de corporaties in ieder geval maximaal kunnen doen wat de minister en het kabinet op dat moment de moeite waard vonden? Daarbij wilden we nog steeds binnen de grenzen van het wettelijke kader blijven.

De heer **Mulder**: U schreef in die periode ook dat er in het BBSH eigenlijk al meer mogelijk was dan mensen zich realiseerden.

De heer **Van Giessen**: Dat laatste zal ongetwijfeld zo zijn. Getuige uw eigen voorbeelden was er aan fantasie in ieder geval geen gebrek.

De heer **Mulder**: Ja. En wist de minister dat ook?

De heer **Van Giessen**: Dat neem ik aan, ja.

De heer **Mulder**: Kan het zijn dat de minister dacht: die wijkgebondenheid laat ik nu nog niet los; die breng ik in het onderhandelingsakkoord in als wisselgeld? Of begin ik nu te veronderstellen?

De heer **Van Giessen**: Nou, dat laatste doet u, en het zou nog kunnen ook, maar ik kan me dat ... Nee, geen idee.

De heer **Mulder**: Niet dat u weet dat het ...

De heer **Van Giessen**: Nee, dat heeft volgens mij gewoon niet gespeeld.

De heer **Mulder**: Nee. Uiteindelijk wordt de wijkgebondenheid losgelaten. Dat klopt, hè? U mocht wat meer over de grens van de wijk ...

De heer **Van Giessen**: Volgens mij klopt dat, ja.

De heer **Mulder**: Hoe is de Kamer daarvan op de hoogte gesteld? Op 12 juli 2007 stelt het Kamerlid Van Bochove namelijk over MG 2001-26 de vraag: geldt die nog steeds en heeft er geen uitbreiding plaatsgevonden van de activiteiten in het kader van leefbaarheid?

De heer **Van Giessen**: Die MG en ook het BBSH golden toen en die gelden nog steeds. Wat betreft een uitbreiding hebben wij gewoon bekeken wat er maximaal kon. We hebben niet verruimd. Er is gewoon bekeken: wat past er wel in en wat past er niet in? Dat is in mijn herinnering gedaan in overleg met ... Ook hiervoor geldt dat ik er niet direct bij betrokken was. We hadden een directie Wijken. Dat geeft het belang van het onderwerp al aan. Daar zat het bij, maar ik was erbij betrokken in die zin dat de medewerkers die over het BBSH gingen bij mij zaten. Die keken ernaar. De ene kant was dus: joh, kunnen we meer voor die wijken doen binnen het kader van het BBSH? De andere kant -- dat waren mijn medewerkers -- zei: ja, dat is allemaal prima, maar het moet wel passen. Er werd dus gewoon intern bekeken wat wel kon en wat niet kon. De voorbeelden die werden aangedragen, bijvoorbeeld door gemeenten, werden keer op keer getoetst aan de hand van het BBSH en de circulaires. Daar zaten gewoon de medewerkers van mijn directie bij.

De heer **Mulder**: Dus het loslaten van de wijkgebondenheid was geen oprekking van de regels. Dat paste binnen de regels.

De heer **Van Giessen**: Ja. Blijkbaar. Dat staat volgens mij ...

De heer **Mulder**: Je kunt er een redenering op houden.

De heer **Van Giessen**: Dat kun je doen, en als ik me niet vergis, staat dat ook in de MG -- daar gaan we weer -- 2001-26 van de heer Remkes. Hij

schrijft volgens mij ook dat hij wel bereid is om te kijken naar activiteiten buiten de wijk, c.q. buurt. Uiteraard moet er een verhaal liggen, maar hij was bereid om ernaar te kijken, dus volgens mij was het nog steeds regelgeving. Netjes toepassen; niet meer, niet minder.

De heer **Mulder**: Want een museum mocht eerst niet, maar na 2007 wel.

De heer **Van Giessen**: Nou, dat laatste kan; dat weet ik helemaal niet. Dat is contextgebonden, zo heet dat geloof ik. Dat is weer dat levende toezicht, of bewegende toezicht.

De heer **Mulder**: Ja, precies. Dat wordt een gevleugelde term als we niet oppassen!

De heer **Van Giessen**: Nou ja, het Rijksmuseum zal wel niet lukken, denk ik!

De heer **Mulder**: U zegt het! Ik weet dat niet meer zo zeker na deze verhoren!

De heer **Van Giessen**: Ik heb ook weleens mijn twijfels!

De heer **Mulder**: In 2009 staat in het toetsgroepverslag dat weer zal worden teruggegaan naar de regels van voor 2007, dus geen maatschappelijk vastgoed met een culturele bestemming -- daar is hij -- en maatschappelijk vastgoed weer in relatie met leefbaarheid in wijken met woningbezit. Waarom was dat? Waarom ging het weer terug naar 2007?

De heer **Van Giessen**: Wanneer ... Wat citeert u nu? Want ...

De heer **Mulder**: Het toetsgroepverslag uit 2009.

De heer **Van Giessen**: Dat weet ik niet. Geen idee.

De heer **Mulder**: Dank.

De heer **Van Giessen**: Graag gedaan.

De heer **Mulder**: Ik kijk naar collega Groot.

De **voorzitter**: Mijnheer Groot, ja.

De heer **Groot**: Toch nog even een aanvullende vraag over de wordingsgeschiedenis van die nota waarin die wijkoverstijgende aanpak terecht komt. Dat begint eigenlijk binnen het departement met een gedachte die zich ontwikkelt bij mevrouw Bertram: kunnen we niet wat ruimhartiger zijn? Dan komt er een discussie -- daarover hebt u een nota geschreven -- tussen enerzijds de directie Stad en Regio en anderzijds de directie Beleidsontwikkeling, waarbij Beleidsontwikkeling, uw directie, toch wat meer op de rem staat en Stad en Regio de regels ruim wil interpreteren.

De heer **Van Giessen**: Ja.

De heer **Groot**: Dat leidt uiteindelijk tot een nota waarin de wijkgebonden aanpak wordt verlaten. Wat is er gebeurd waardoor u uw reserves blijkbaar hebt laten vallen?

De heer **Van Giessen**: Ik weet niet of ik mijn reserves heb laten vallen, want die wijkgebondenheid laten vallen ... Ten eerste heb ik het niet scherp. Laten we dat even vooropstellen. Ik weet ook niet precies waar u nu zit qua mails en nota's. Ik vermoed dat het gaat om de discussie ...

De heer **Groot**: Het idee ontstaat in de verslagen op de dag dat minister Dekker aftreedt, in december 2006. Die nota komt uiteindelijk op 6 december 2006. Dat is een nota in het directieteam.

De heer **Van Giessen**: Oké. Nou, ik herken de spanning tussen de directie waarvoor ik toen verantwoordelijk was en Stad en Regio. Die was inherent aan de organisatie van het departement. Stad en Regio keek toch meer naar

wat er leefde in de regio c.q. de stad; meer dan wij in ieder geval. Wij waren toch iets meer geneigd om te zeggen: ja, dat zal allemaal wel, maar we hebben ook nog regelgeving. Je kunt niet meegaan in alles wat ze daar verzinnen, hoe legitiem dat soms ook is. Die spanning herken ik dus, maar verder kan ik u ... Nee, dat weet ik gewoon niet.

De heer **Groot**: Het landt uiteindelijk in een nota die zal worden voorgelegd aan mevrouw Vogelaar, die er dan even niet naar wil kijken. De heer Mulder had het daar al over. De uitkomst is wel dat er ambtelijk een voorstel wordt gedaan waarin er veel meer mag dan er daarvoor mocht.

De heer **Van Giessen**: Ja, maar er is volgens mij geen besluitvorming over gekomen. Er is wel een discussie gevoerd, ook in het dt, maar daar is het volgens mij ook geëindigd. Die heeft dus niet geleid tot verruiming van regelgeving. Het was dus een discussie, en het zou best kunnen dat ik toen ben meegegaan met een wat ruimer kijken náár. Dat weet ik niet zeker overigens. Overigens heb ik nog steeds de indruk dat dit past in die MG 2001-26, vanwege de opmerking die u net maakte. Maar dat is het dan ook. Het heeft niet geleid tot besluitvorming, althans ik herinner me dat helemaal niet en volgens mij is het ook niet zo.

De heer **Mulder**: In de praktijk leidt het er wel toe dat er dingen opeens wel mogen, bijvoorbeeld een museum, die daarvoor niet mochten. Het is een nota die ambtelijk is voorbereid. Waar kwam de politieke opdracht daarvoor vandaan?

De heer **Van Giessen**: Dat weet ik gewoon niet. Dat was een permanente discussie die we hadden met de directie Stad en Regio -- de rekkelijken en de preciezen, om die term maar te gebruiken -- omdat er nu eenmaal lokaal van alles en nog wat speelde wat men, om wat voor reden dan ook, de moeite waard vond, bijvoorbeeld dat museum waarover u het hebt. Ik weet niet welk museum, maar ik weet wel dat het een keer gespeeld heeft. Dan was permanent de discussie: kan dat wel, kan dat niet, is het wijkgebonden ja of nee? Nou, op een gegeven moment hebben we wel het punt bereikt dat

we zeiden: moet je nou per se eisen dat een corporatie ergens niet mag ondernemen terwijl zij een buurman heeft die er wel bezit heeft? Dat vond ik uiteindelijk geen verhaal, dus daar zijn we wel in meegegaan, maar terugkijkend denk ik nog steeds dat het paste in die circulaire die ik een paar keer heb genoemd.

De heer **Groot**: Mevrouw Bertram zei hier: we speelden in op een vraag die maatschappelijk leefde. Ze werd ook heel veel gebeld.

De heer **Van Giessen**: Ja, dat laatste is ongetwijfeld waar. We speelden er wel op in, maar er waren grenzen, dus het BBSH en de MG's waar we het de hele tijd over hebben. Waar het over de grens ging, zijn we dus nooit akkoord gegaan. Als we al akkoord waren gegaan, hadden we dat moeten melden aan de politiek. Dan had de politiek het gemeld aan de Tweede Kamer, zoals bijvoorbeeld met ... Hoe heet dat ook alweer? Ik ben het kwijt ... Die kabels?

De heer **Mulder**: Glasvezel.

De heer **Van Giessen**: Glasvezel ja, dank. Dat was een experiment in Amsterdam. Dat was niet ons idee. Daar waren we niet zo heel erg voor, maar dat is er wel gekomen, via de minister. Dat was minister Dekker toentertijd. Nou ja, oké, dat kan. We keken er dus wel naar en we namen het ook serieus. Dat moet je ook doen. Als er lokaal iets speelt en als de wethouder het de moeite waard vindt, is de eerste reactie: als ze dat allemaal lokaal de moeite waard vinden en ze een verhaal hebben, zijn wij gehouden om te bekijken of wij het de moeite waard vinden. Dan is stap één: klopt het met de regelgeving? Als het antwoord nee is, eindigt het daar in principe. Dan nog kun je vervolgens denken: ja, wacht even, de regelgeving staat het niet toe, maar het is eigenlijk wel een legitiem punt. Ja, dan heb je wel een probleem. Dat is overigens betrekkelijk, want je gaat nog steeds niet over de regelgeving heen, maar dan kun je wel naar de minister gaan en zeggen: dit en dit speelt er en dit is de regelgeving; minister, wilt u ja of nee een uitbreiding hebben van de regelgeving?

De heer **Groot**: U hebt zich er gaande de discussie ambtelijk van laten overtuigen dat de regels toch wat soepeler geïnterpreteerd moesten worden. Aanvankelijk denkt u namelijk dat dingen niet kunnen, en uiteindelijk komt er een nota waarin staat dat ze misschien toch maar wel moeten kunnen.

De heer **Van Giessen**: Ik heb dat niet paraat, maar het zou kunnen dat ik mij heb laten overtuigen. Dat is niet onmogelijk.

De heer **Groot**: Goed. Dank u wel.

Ik heb tot slot nog een aantal meer algemene vragen. U overziet een wat langere periode. Een belangrijke overgang lijkt zich af te spelen tussen staatssecretaris Remkes en minister Dekker, en ook tussen minister Vogelaar en minister Van der Laan. Kunt u die overgangen schetsen, bijvoorbeeld op het punt van het denken over zelfregulering en sturing van de sector? Wat is uw beeld daarvan?

De heer **Van Giessen**: Ja, ... Dat kan ik denk ik wel, met een voorzichtige slag om de arm, omdat ik de periode-Remkes maar voor een deel heb meegemaakt als directeur. Maar Remkes is wel een beetje apart in de geschiedenis van de afgelopen twintig jaar. Die zat er het meest sceptisch in als het ging om de corporaties. Die had daar niet zo veel mee. Hij heeft zelfs een keer gezegd: als ze niet hadden bestaan, had ik ze zeker niet uitgevonden. Het was ook echt een liberale minister, dus ik geloof hem op zijn woord. Hij heeft ook intern discussies gevoerd over het stelsel als zodanig. We hebben dus een discussie gehad in die tijd, onder andere over opting-out, het kunnen uittreden uit het stelsel. Dat heeft uiteindelijk tot niets geleid. Het is naar mijn weten niet meegenomen in de Woonwet. Het was blijkbaar te lastig om dat te regelen; dat zal bijna wel. Hij had er echter wel oren naar om te bekijken of we moesten doorgaan met de corporaties op de manier waarop we bezig waren. Het was ook een tijd waarin we te maken hadden met een behoorlijke economische groei. Ik denk daar met heimwee aan terug. Het was een beetje: de bomen groeien tot aan de hemel. En vooral: leve het eigenwoningbezit, dus die corpo's, dat kan wel wat minder. Hij had ook een programma waarin er 50.000 per jaar in de verkoop gingen.

Hij keek als staatssecretaris dus anders aan tegen de corporatiesector dan zijn opvolgers, te beginnen bij mevrouw Dekker. Die had gewoon een heel andere prioriteit, en dat was toch ook weer het regeerakkoord. Die regeerakkoorden bepalen ongeveer de richting die de minister op dat moment op moet en die wij dus met de minister moeten voorbereiden. De prioriteit van mevrouw Dekker was simpelweg a. het huurbeleid. Nou, dat heeft wel erg dominant geheerst een paar jaar lang. En b. de woningbouwproductie. En c. de aanpak van de wijken, maar dat hangt met elkaar samen. Dan was er in die tijd wel erg veel sprake van een transactiemodel. Zo noemden ze dat, als ik me niet vergis. Ik vond het een vreselijk woord, maar het zij zo. Dat kwam erop neer dat er over de woningbouw, de aanpak van de wijken en niet te vergeten het huurbeleid echt werd onderhandeld met de corporatiesector. Dat was meer dan ik me van daarvoor kon herinneren en meer dan ik me kan herinneren van na Vogelaar.

De heer **Groot**: Bij Van der Laan.

De heer **Van Giessen**: Ja. Dus Dekker, Winsemius, hoewel hij interim was, en Vogelaar zaten meer op de onderhandelingsmanier van beleid maken dan voorganger en opvolger. En met name Van der Laan, want die zat er wat strakker in.

De heer **Groot**: Hangt het ook samen met verschillende ideeën over de rol van zelfregulering dat mevrouw Dekker en mevrouw Vogelaar meer op die lijn zitten en Remkes en Van der Laan minder?

De heer **Van Giessen**: Ja, dat denk ik wel, maar ik moet voorzichtig zijn, want ik kan me niet echt een discussie herinneren met mevrouw Vogelaar over zelfregulering, omdat toen vooral de wijkenaanpak buitengewoon dominant was. Bovendien had ze een portefeuille, integratie, die zo'n beetje alle tijd opslokte, in ieder geval het grootste gedeelte. Er was echter wel een verschil tussen die twee in mijn ogen. Van der Laan zat er gewoon strakker in. Die was volgens mij meer geïnteresseerd in de institutionele vormgeving

van de corporatiesector. Dat vond ik ook verklaarbaar, want hij kwam uit Amsterdam en daar zat tot voor kort de PvdA. Nou ja, je had de PvdA en verder had je niks. Die regeerden in Amsterdam en die hadden zeer specifieke opvattingen over de corporatiesector. Die was voor hen. De corporatiesector en de overheid hoorden bij elkaar en de corporatiesector had de lead. Nou, dat vond ik eigenlijk ook wel, maar Van der Laan was daar expliciet in en ik vermoed dat zijn Amsterdamse afkomst op dat punt een behoorlijke rol heeft gespeeld. Misschien kwam het ook door zijn interesse in institutionele vraagstukken en, voordat ik het vergeet, uiteraard door de incidenten. Die hebben niet geholpen bij dat hele verhaal rondom zelfregulering. Dat werd dus teruggedraaid.

De heer **Groot**: Hoe zou u de invloed van Aedes in die verschillende periodes willen typeren?

De heer **Van Giessen**: Die was ten tijde van mevrouw Dekker en ten tijde van mevrouw Vogelaar groter dan daarvoor en daarna.

De heer **Groot**: Kunt u dat met voorbeelden ...

De heer **Van Giessen**: Nou ja, we hadden bijvoorbeeld een onderhandelaarsakkoord, zoals dat heette, met mevrouw Vogelaar en met Van Leeuwen van Aedes. Dat hebben we maar twee keer meegemaakt, dacht ik. Ik ben het in ieder geval kwijt. Daarvoor heette het geloof ik een bestuursakkoord, met mevrouw Dekker en de heer Van Leeuwen van Aedes. Die akkoorden waren erop gericht om te kijken naar de vormgeving van het stelsel. Dat heeft de ene keer geleid tot de commissie-De Boer, die moest bekijken of het stelsel niet anders kon worden vormgegeven, meer conform het regeerakkoord, met de overheid wat meer naar achteren en met wat meer ruimte voor maatschappelijk ondernemen c.q. zelfregulering. Dat heette bij mevrouw Vogelaar net even anders, maar het verschilde niet zo veel. Toen hadden we een onderhandelaarsakkoord en toen kregen we de commissie-Meijerink. Dat was toch een periode waarin er meer ruimte was voor Aedes.

De heer **Groot**: Aedes heeft de hele periode onder de heer Van Leeuwen sterk gepleit voor zelfregulering. Heeft dat nou nog geleid tot vertraging in de totstandkoming van wet- en regelgeving? Want in de politiek was er steeds de behoefte om wat meer te sturen.

De heer **Van Giessen**: Nee, dat geloof ik niet. In mijn waarneming was de interesse in het institutionele stuk überhaupt wat kleiner. Minister Dekker heeft de decemberbrief van 2005 toch wat later in haar periode naar de Kamer gestuurd, omdat ze gewoon volledig in beslag werd genomen door huurbeleid c.q. woningbouwproductie. Dat stelde het regeerakkoord ook voorop. Er stond bij mijn weten verder niet zo veel in het regeerakkoord over de institutionele vormgeving van de corporatiesector, behalve de algemene opmerking van graag wat minder overheid en wat meer vertrouwen. Dat gold ook voor het kabinet-Balkenende III, maar dat heeft niet zozeer geleid tot vertraging. Het had wat minder urgentie. De brief van Dekker in december 2005 ... Ik geloof dat het driekwart jaar geduurd heeft voordat die überhaupt een behandeling kreeg. Dat was ergens in de zomer van 2006. In die brief werd ook nog aangekondigd dat de minister nog met een verhaal over het toezicht zou komen. Dat was naar aanleiding van het rapport-De Boer, maar dat rapport kreeg eerst een vervolg met de commissie-Schilder. De commissie-Schilder heeft haar rapport afgeleverd. Dat is naar de Kamer gestuurd met een kort briefje en dat is geagendeerd op één bijeenkomst van de Kamer ergens in augustus. Eén Kamerlid heeft er iets van gevonden, maar zei eigenlijk niks. Dat was de heer Van Bochove. Die zei: ik wacht met mijn oordeel op de minister. De rest heeft er verder helemaal geen woord aan gewijd. Het is er alleen niet gekomen, want de minister moest aftreden. Daarna kregen we Winsemius en die was een paar maanden later demissionair. En dan stopt alles.

De heer **Groot**: U zegt eigenlijk dat institutionele hervormingen, dus veranderingen van het BBSH en de opvolger van de Woonwet waarmee de heer Remkes al bezig was, eigenlijk niet tot stand kwamen of werden

vertraagd, omdat minister Dekker andere prioriteiten had. Er was meer prioriteit voor het huurbeleid en voor de woningproductie.

De heer **Van Giessen**: Ja, dat is volgens mij zonder meer waar, maar wat ook een rol gespeeld heeft ... Die discussie over het huurbeleid heeft zich behoorlijk lang voortgesleept, deels omdat Aedes taai onderhandelde. Misschien hadden ze dat wat sneller moeten doen. Dat hebben ze niet gedaan. Ze hebben dat lang gedaan, en ...

De heer **Groot**: Aedes onderhandelde taai.

De heer **Van Giessen**: Ja, want ze wilden wel veel binnenhalen. We zijn in die periode begonnen met de zogenaamde eerlijke huren. Dat was vier keer 3% boven de inflatie. Dat vonden wij misschien niet zo eerlijk. Het was ook de tijd waarin de koopkracht achteruit ging. Daarover hebben we behoorlijk lang met elkaar aan tafel gezeten om tot elkaar te kunnen komen, want vier keer 3% boven de inflatie was in mijn ogen redelijk excessief. Daar zijn we ook bepaald niet op uitgekomen, maar dat heeft even geduurd.

De heer **Groot**: Ja. Deze commissie onderzoekt niet het huurbeleid, ...

De heer **Van Giessen**: Oké.

De heer **Groot**: We kijken eerder naar ...

De heer **Van Giessen**: Nee, maar het gaat om de onderhandelingen met Aedes.

De heer **Groot**: We kijken eerder naar de oorzaken. Er is toch een periode van vijftien jaar geweest waarin uiteindelijk geen materiële wet- en regelgeving tot stand is gekomen. Ik hoorde u zeggen dat bij Dekker andere prioriteiten een rol speelden, maar kunt u er meer in het algemeen een verklaring voor geven waarom het in die hele periode toch niet komt tot wet- en regelgeving?

De heer **Van Giessen**: Nou, los van prioriteiten had je toch te maken met kabinetten die geen lang leven hadden, op één uitzondering na. Dat was Balkenende II. Dat heeft niet de volle periode gezeten maar drie jaar, als ik mij niet vergis. Maar goed, met de prioriteiten van toen ... En daarna hebben we toch wel heel veel ... We hebben elf ministers gehad. Dat zegt eigenlijk al genoeg hè, althans in mijn ogen. Sommige zaten er wel bijzonder kort. Kamp heeft er bijvoorbeeld drie maanden gezeten en was vervolgens een maand of zes demissionair. Mevrouw Vogelaar twee jaar. Die was wel van plan om iets te doen in termen van institutionele vormgeving, alleen heeft zij het niet kunnen afmaken omdat zij aftrad. Vervolgens kreeg je Van der Laan. Die heeft volgens mij heel veel gedaan, maar ook hij had maar -- wat zal het zijn? -- anderhalf jaar, en toen was het klaar. Daarna kreeg je weer een ander kabinet met weer een andere prioriteit. Dus ja, als de politiek geen consensus heeft over hoe het moet met de corporaties, dan wordt het wel lastig. En dat heeft toch een grote rol gespeeld. Dat was ook het heel grote verschil met de periode van de commissie-De Roos. Daar hebt u het niet over, maar ik moet er altijd aan terugdenken. Toen was er veel meer consensus over de kant die het op moest dan in de periode waar u het over hebt.

De heer **Groot**: Goed. Dank.

De **voorzitter**: Dank u, mijnheer Groot. Het woord is nog even aan mevrouw Hachchi.

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van Giessen, uit dit verhoor blijkt dat het ministerie ging over volkshuisvestelijk toezicht, maar dat tegelijkertijd, in uw woorden, de gemeente daarover ging. Het gaat immers over volkshuisvestelijke prestaties. Als de minister toetste, had zij geen heldere normen, in ieder geval geen normen voor schaalgrootte van corporaties en geen normen voor nevenactiviteiten. Het ministerie acteert in uw woorden op basis van meldingen. De vraag die bij de commissie rijst, is dan: had het ministerie zijn taak als toezichthouder wel op orde en was het niet te passief?

De heer **Van Giessen**: Nou, mijn antwoord is gewoon nee. Wij hadden het volgens mij wel op orde en we waren niet te passief. We deden wat we geacht werden te doen, dus we volgden de regelgeving. Het toezicht was in die zin passief -- als u dat woord wilt gebruiken -- dat we reageerden op de bekende jaarverslagen enzovoorts. We werden echter wel geacht te reageren op incidenten. Vanaf dat moment werden we dus wel actief, ook als we zelf in de jaarverslagen zagen dat er iets gebeurd was wat niet klopte. Dan reageerden we eveneens, dus in die zin denk ik dat we het gedaan hebben zoals het ongeveer hoorde volgens het boekje.

De **voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Hachchi.

Mijnheer Van Giessen, wij naderen het einde van het openbaar verhoor. Daarstraks heb ik gezegd dat ik als voorzitter mijn punt parkeerde. Dat ging over het rapport van Deloitte. Daar kom ik nu op terug bij u. Uit ons onderzoek en de aan ons ter beschikking staande documenten blijkt een aantal feiten, mijnheer Van Giessen.

Ten eerste. Het rapport van Deloitte dat in opdracht van WSG wordt opgesteld, gaat dus naar WSG zelf. Daarna stuurt WSG dit rapport door naar de heer Mark Hesselman van het Centraal Fonds. Mijnheer Mark Hesselman van het Centraal Fonds geeft dat rapport, zo blijkt uit onze documenten, aan drie personen. Hij geeft het aan zijn chef, Van der Moolen van het CFV, hij geeft het aan Theo Nieuwenhuizen, een naaste collega van u, en hij geeft het aan u. Vervolgens is er op 18 oktober 2011 een mail van Van der Moolen, als chef van mijnheer Hesselman. Hij schrijft 's avonds om 20.28 uur in die mail, die is gericht aan Merijn van Giessen en Theo Nieuwenhuizen: Marijn, Theo, naar aanleiding van de vraag van Theo vanmiddag na uitreiking van het vertrouwelijke rapport van Deloitte over WSG aan Merijn (Theo had het al via Mark), bijgaand zoals toegezegd een paar zaken die mij opvallen.

Dit staat dus keihard op papier. Eén minuut later stuurt Van der Moolen ook nog in kopie aan Hesselman en het halve CFV het bericht dat hij het zo heeft besproken. Bij dat doorsturen zegt hij nog eens: naar aanleiding van het

gesprek vanochtend met Merijn, Victor en Theo. Dat zijn Merijn van Giessen, Victor Schaap en Theo Nieuwenhuizen, alle drie van het ministerie.

De heer **Van Giessen**: Ja.

De **voorzitter**: U staat onder ede en ik vraag u nu als voorzitter van deze commissie: hebt u dit rapport zelf fysiek gehad? U werkte bij het ministerie namens het ministerie.

De heer **Van Giessen**: Ja, maar ik kan het mij niet herinneren. U leest het voor en ik spreek het niet tegen. Ik ben geneigd om te zeggen dat ik het dan gehad heb, maar ik heb daar totaal geen herinnering aan.

De **voorzitter**: Ik ben een beetje sceptisch op dit punt, omdat u zelf in het verloop van dit verhoor blijkt hebt gegeven van een heel goed geheugen. U geeft adequaat antwoord op een heleboel vragen, ...

De heer **Van Giessen**: Ja.

De **voorzitter**: ... waarvoor dank.

De heer **Van Giessen**: Graag gedaan.

De **voorzitter**: Maar dan komen we op een cruciaal punt en juist daarop zegt u: ik kan me dat niet herinneren.

De heer **Van Giessen**: Ja, maar ik kan er ook niet ... Mag ik even kijken?

(de heer Van Giessen leest mail)

De heer **Van Giessen**: Nou, ... Hoe dan ook, het staat zwart op wit, dus ik kan er niks anders van maken. Dan zit ik ernaast, klaar. Ik heb het dus gehad.

De **voorzitter**: Ik gun mevrouw Hachchi nog een vervolgvraag op dit punt.

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van Giessen, u hebt dat rapport dus gehad. Dat bevestigt u nu. Eerder in het verhoor gaf u aan dat u het vreemd vond dat het WSW dit rapport, dat over het WSW gaat en waarin behoorlijk veel kritiek staat over het WSW, niet gehad heeft. Had het ministerie dit rapport niet met het Waarborgfonds moeten delen?

De heer **Van Giessen**: Ja, maar dat heb ik volgens mij gezegd ... Of we het rapport hadden moeten delen?

Mevrouw **Hachchi**: U had het rapport, dus het ministerie had het rapport.

De heer **Van Giessen**: Ja, nee, ik had het rapport. Maar of ik het had moeten delen? Dat weet ik even niet, want ik heb er gewoon geen herinnering aan. Dan moet ik eigenlijk weer voor mezelf helder krijgen wat erin staat. Het is een vertrouwelijk rapport. Ik denk dat ik dat dan met ze had opgenomen, maar ja, mijn geheugen is op dit punt ... Het mag dan goed zijn maar het is niet onfeilbaar.

Mevrouw **Hachchi**: Maar u gaf eerder aan dat u het vreemd vond dat het Waarborgfonds zelf het rapport, dat over het Waarborgfonds zelf gaat en vol kritiek staat, niet heeft gehad.

De heer **Van Giessen**: Ja, dat heb ik hier net begrepen. Dat heb niet zelf gezegd, als het goed is.

Mevrouw **Hachchi**: Ja, maar dan vind ik het vreemd dat het ministerie, dat het rapport heeft, dit vervolgens niet deelt met het Waarborgfonds.

De heer **Van Giessen**: Ja, dat kunt u vreemd vinden en dan hebt u misschien nog gelijk ook, maar ik moet u het antwoord gewoon schuldig blijven. Ik weet het gewoon niet.

Mevrouw **Hachchi**: U weet het gewoon niet.

De heer **Van Giessen**: Nee.

De **voorzitter**: Goed. Dank, mevrouw Hachchi.

Mijnheer Van Giessen, ik sluit deze vergadering. Dank.

Sluiting: 11.18 uur.